

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської та
аспірантської підготовки
Кафедра менеджменту
природоохоронної діяльності

Магістерська кваліфікаційна робота

на тему: Економічний аналіз господарської діяльності підприємства

Виконав студент 2 курсу групи МУ-
61 спеціальності 8.03060101
Менеджмент організацій і
адміністрування
Ібрагімов Ельвін Рафігу

Керівник к.е.н., доцент
Головіна Олеся Іванівна

Консультант

Рецензент к.е.н., професор ХГЕУ
Доманюк Євгеній Олександрович

Одеса 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	10
1.1 Сутність і значення господарської діяльності в ринкових умовах	10
1.2 Методика визначення економічної ефективності господарювання підприємств	14
1.3 Прибуток підприємства, як оцінка результатів його ефективної господарської діяльності	21
1.4. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВАТ “ЕНЕРГОТРАНСБУД”	61
2.1 Загальноекономічна характеристика діяльності підприємства	61
2.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства ВАТ “Енерготрансбуд”	73
2.3 Економічна оцінка результативності діяльності ВАТ “Енерготрансбуд”	76
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВАТ “ЕНЕРГОТРАНСБУД”	79
3.1 Удосконалення стратегії розвитку підприємства ВАТ “Енерготрансбуд”	79
3.2 Планування собівартості продукції та пошук шляхів її зниження	85
3.3 Напрями підвищення ефективності господарської діяльності підприємства	89
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	98

ВСТУП

В умовах становлення ринкових форм господарювання великого значення набуває розвиток підприємницької діяльності та економічна оцінка діяльності його результатів. Діяльність малих підприємств організується для забезпечення погодженості функціонування всіх її факторів і взаємодії людей, які беруть участь у виробництві і реалізації продукції.

В ринковій економіці метою будь-якого виробництва є одержання максимальне можливого прибутку. У цих умовах можуть здійснювати свою виробничо-фінансову діяльність тільки ті підприємства, що одержують від її найвищий економічний результат. Ті ж підприємства, що працюють неефективно, малорентабельно, тим більше збитково, нежиттєздатні. Вони неминуче банкрутують і припиняють своє існування.

Тому важливим є вірна економічна оцінка результатів господарської діяльності підприємства як одна з головних передумов стабільного та ефективного функціонування економіки країни в цілому. У зв'язку з цим на кожному підприємстві необхідно виявляти наявність фактів безгосподарності, непродуктивних втрат, нерозумного вкладення засобів для їх усунення. Варто виявляти і включати в роботу підприємства резерви виробництва, раціонального й ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, природних багатств.

В даний час значно зростає роль аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, основна мета якого - виявлення й усунення недоліків у діяльності підприємств, пошук і залучення у виробництво резервів, що не використовуються або недовикористовуються.

Здійснення державою заходів підтримки різних форм господарювання, створення для них сприятливих умов розвитку дасть змогу у повній мірі використати можливості приватної власності для зростання ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємств. Тому тема дипломної роботи "Економічна оцінка результатів господарської діяльності

промислових підприємств” досить актуальна на даний час і має вагомое практичне значення.

Метою дипломної роботи є визначення економічної оцінки результатів господарської діяльності підприємства та розробка шляхів підвищення економічної ефективності діяльності ВАТ “Енерготрансбуд”.

Відповідно до мети дипломної роботи необхідно вирішити такі завдання:

- узагальнити сутність і значення господарської діяльності підприємства та розглянути методику визначення економічної ефективності господарювання;

- визначити прибуток, як економічну категорію та результат ефективної діяльності підприємства;

- проаналізувати виробничо-фінансову діяльність відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд”;

- удосконалити стратегію розвитку підприємства;

- обґрунтувати шляхи зниження собівартості продукції підприємства;

- висунути пропозиції щодо підвищення економічної ефективності діяльності ВАТ “Енерготрансбуд”.

ВАТ “Енерготрансбуд” створене з метою виробництва та реалізації поліхімічної продукції для споживачів та отримання максимального прибутку від своєї діяльності.

Об’єктом дослідження є процес виробництва і реалізації продукції ВАТ “Енерготрансбуд”.

Предмет дослідження – діяльність підприємства, пов’язана з виробництвом і реалізацією продукції споживачам.

В роботі застосовувався комплекс методів дослідження процесу, а саме: діалектичний, абстрактно-логічний, аналітичний, порівняння, факторний аналіз.

Інформаційну базу дослідження становили наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичні матеріали та первинні дані аналітичного обліку підприємства.

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить: таблиць – 19; рисунків – 11; літературних джерел – 107.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність і значення господарської діяльності в ринкових умовах

В умовах становлення ринкових форм господарювання великого значення набуває розвиток підприємницької діяльності. Метою організації малої підприємницької діяльності є забезпечення погодженості функціонування всіх її факторів і взаємодії людей, які беруть участь у виробництві.

Підприємництво як форма господарювання є невід'ємною складовою частиною ринкової економіки. Дослідження сучасних вчених показують, що процвітання розвинутих країн світу забезпечує успішна реалізація підприємницького потенціалу малого бізнесу як четвертого фактора виробництва (нарівні з землею, працею, капіталом) [2].

Головними умовами здійснення підприємницької діяльності є:

- приватна автономність малого підприємства, тобто його повна економічна і господарська свобода у виборі сфери, методів, часу, місця здійснення підприємницької діяльності;
- повна відповідальність керівництва малого підприємства за економічні, екологічні та соціальні наслідки своєї діяльності й пов'язаний з нею ризик;
- власна орієнтація малого підприємства на комерційний успіх та одержання прибутку.

Таким чином, мале підприємництво як особливий вид діяльності характеризується такими ознаками (рис. 1.1):

Рис. 1.1. Ознаки підприємницької діяльності.

Кожне підприємство відрізняється від інших особливостями продукції, послуг, місцем розташування тощо. Не виключенням є і малі підприємства, які мають свої характерні ознаки. Однак можна виділяти певні основні ознаки, за якими доцільно класифікувати всі організаційно-правові форми підприємств (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Організаційно-правові форми підприємств

Таким чином, однією з ознак, за якими класифікуються підприємства, є чисельність працівників і обсяг господарського обороту відповідно до якої

виділяють такі підприємства: великі; середні; малі.

Здійснювати малу підприємницьку діяльність можуть громадяни України, інших держав, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності та юридичні особи всіх форм власності, встановлених Законом України “Про власність” [1].

Якщо розглядати мотивацію як систему, яка спонукає до розвитку господарської діяльності, то можна виділити такі її чинники (рис. 1.3):

Рис. 1.3. Схема мотивів господарської діяльності.

Таким чином, підприємницька діяльність спонукається певними мотивами, основним з яких є забезпечення певного рівня життя людей через створення матеріальних благ. Система мотиваційних механізмів будь-якої підприємницької діяльності ефективно працює, коли вони реалізовані; система мотивів має бути сприйнятою для розуміння; мотиви підприємства взагалі і кожного окремого працівника мають бути взаємозалежними і доповнювати один одного.

Малі підприємства при здійсненні господарської та іншої діяльності мають право з власної ініціативи приймати будь-які рішення, що не суперечать законодавству України. Втручання в господарську та іншу діяльність малих підприємств з боку державних, громадських і кооперативних органів, політичних партій і рухів не допускається, крім випадків, передбачених законодавством України. У разі поставок малим підприємством товарів, виконання робіт, надання послуг для задоволення державних потреб держава має сприяє забезпеченню його матеріально – технічними та іншими ресурсами. У передбачених законом випадках мале підприємство або громадянин, який працює на малому підприємстві по найму, може бути залучений до виконання в робочий час державних обов'язків. Орган, що приймає таке рішення, відшкодовує малому підприємству відповідні збитки.

1.2 Методика визначення економічної ефективності господарювання підприємств

В умовах ринкової економіки, конкурентної боротьби з'являється необхідність постійного контролю за впровадженням у виробництво останніх досягнень науково-технічного прогресу, тобто нової техніки, технології й організації виробництва. Для цього на підприємствах складаються плани організаційно-технічного розвитку і підвищення економічної ефективності виробництва. Впровадження включених у ці плани заходів дозволяє

збільшити випуск продукції і поліпшити її якість, підвищити продуктивність праці, знизити собівартість продукції і т.д.

При аналізі виконання планів організаційно-технічних заходів підприємства в першу чергу розглядають повноту і своєчасність їхнього виконання, і, що особливо важливо, – фактичну економічну ефективність. При невиконанні чи несвоєчасному виконанні будь-якого передбаченого в плані заходу малому підприємству наноситься збиток. Воно не зможе в цьому випадку досягти наміченого планом рівня організації виробництва, одержати передбачену економічну вигоду (прибуток), а це може негативно позначитися на фінансовому стані малого підприємства і мати інші небажані наслідки [3].

Основні виробничі фонди являють собою сукупність вироблених суспільною працею матеріальних цінностей, що діють у незмінній натуральній формі протягом тривалого періоду, неодноразово беруть участь у процесі виробництва та втрачають свою вартість у міру зношування [4].

Підвищення ефективності виробництва підприємства в першу чергу залежить від більш високих темпів розвитку активної частини основних виробничих фондів. Аналіз структури і росту основних виробничих фондів дозволяє визначити, у якому напрямку йшов їхній розвиток.

Фондовіддача є узагальнюючим показником ефективності використання основних виробничих фондів. Ефективність використання фондів характеризують і такі показники, як коефіцієнт використання потужності, продуктивність окремих видів устаткування в натуральних вимірниках і т.д.

Впровадження нової техніки, передової технології, механізації й автоматизації виробничих процесів з метою збільшення обсягу виробництва продукції і підвищення продуктивності праці приводять до росту основних виробничих фондів підприємства, зміцненню його матеріально-технічної бази. У зв'язку з цим з кожним роком зростає частка основних виробничих фондів, що припадає на одного працюючого. Отже, підвищується

фондоозброєність праці, яку визначають як відношення вартості основних виробничих фондів до середньоспискової чисельності промислово-виробничого персоналу. Ріст фондоозброєності праці повинний супроводжуватися ростом продуктивності праці. При цьому темпи росту продуктивності праці мають бути вищими за темпи росту фондоозброєності праці [5].

У процесі аналізу продукції малих підприємств вивчають зміни в номенклатурі й асортименті продукції в порівнянні з попереднім роком, а також установлюють причини зміни, які залежать, так і не залежать від роботи підприємства [6].

Номенклатура - це перелік найменувань товарів, робіт, послуг. Асортимент - перелік найменувань виробів, робіт, послуг із вказанням кількості по кожному з них.

Відсоток виконання по асортименту продукції, що випускається, у порівнянні з попереднім роком – це відношення суми вартості фактично випущеної продукції за звітний рік у межах виробництва попереднього року до суми вартості фактично виробленої продукції за попередній рік у цінах звітного року.

Величина середнього відсотка асортименту продукції менша за 100 свідчить про асортиментні зрушення у виробництві продукції в порівнянні з попереднім роком. Аналогічним способом може визначатися середній відсоток по асортименту в порівнянні з планом [7].

Забезпеченість кадрами підприємства, особливо робітниками, залежить від їхнього руху протягом аналізованого періоду. Інтенсивність руху робочих кадрів характеризується коефіцієнтами: обороту по прийому; обороту по вибуттю; загального обороту; змінюваності кадрів; плинності кадрів; сталості кадрів; стабільності кадрів.

Плинність робітників відіграє велику роль у діяльності підприємства. Постійні кадри, що тривалий час працюють на підприємстві, удосконалюють свою кваліфікацію, освоюють суміжні професії, швидко орієнтуються в будь-

якій нетиповій обстановці, створюють ділову атмосферу в колективі й тому активно впливають на рівень продуктивності праці. Для вивчення причин плинності кадрів варто періодично проводити соціологічні дослідження і спостереження з метою вивчення змін, що відбуваються, у якісному складі робітників, керівників і фахівців, тобто в кваліфікації, стажі роботи, спеціальності, віці і т.п. Звільнення робітників при скороченні обсягу виробництва при розрахунку показників плинності кадрів не враховуються.

Продуктивність праці - це показник, що характеризує рівень витрат живої праці на виробництво одиниці продукції. Його можна також визначати як кількість виробленої продукції на одного працівника промислово-виробничого персоналу чи одного робітника за одиницю часу (рік, квартал, місяць, день, годину). Цьому показнику необхідно приділяти особливу увагу, тому що саме від нього залежить рівень багатьох інших показників - обсяг виробленої продукції, рівень її собівартості, витрата фонду заробітної плати й ін.

При аналізі продуктивності праці варто встановити ступінь виконання плану і динаміку росту, причини зміни рівня продуктивності праці. Такими причинами можуть бути зміна обсягу продукції і чисельності промислово-виробничого персоналу, використання засобів механізації й автоматизації, наявність усунення внутрізмінних і щоденних простоїв, стан нормування праці й ін.

Узагальнюючий показник продуктивності праці (виробництво на одного працюючого чи одного робітника) у значній мірі залежить від матеріалоемності окремих видів продукції, обсягу постачань, структури продукції. Більш об'єктивну оцінку продуктивності праці дає показник, обчислений по чистій продукції, тобто по обсягу продукції за винятком матеріальних витрат і амортизації основних фондів [9].

Аналіз структури прибутку (збитку) дозволяє оцінити вплив окремих її доданків на кінцевий фінансовий результат - прибуток (збиток) від діяльності підприємства за звітний рік. Найбільшу питому вагу в структурі балансового

прибутку підприємства складає прибуток від реалізації, тому його зниження буде свідчити про зниження ефективності основної діяльності підприємства. У зв'язку з цим однією з найважливіших задач аналізу прибутку від реалізації є оцінка впливу окремих факторів на його зміну в порівнянні з попереднім роком [10].

Ступінь вигідності продукції для малого підприємства характеризує показник її рентабельності. Цей показник обчислюється як відношення прибутку від реалізації продукції до повної її собівартості.

Рентабельність усієї реалізованої продукції залежить від рівня рентабельності окремих видів продукції і їхньої питомої ваги в загальному обсязі реалізованої продукції.

На підставі даних балансу і звіту про фінансові результати діяльності підприємства та їхнє використання також визначаються показники ефективності використання капіталу (майна) підприємства.

Рентабельність капіталу (майна) підприємства характеризує прибуток, отриманий підприємством з кожної гривні, вкладеної в майно (активи) підприємства і визначається по формулі:

$$P_{\text{кап}} = \frac{P_{\text{розп}} \times 100}{K}, \quad (1.1)$$

де $P_{\text{кап}}$ - рентабельність капіталу (майна) підприємства, %;

$P_{\text{розп}}$ - прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, тис. грн.;

K - середня величина капіталу підприємства, розрахована за даними балансу, тис. грн.

Рентабельність поточних активів показує ефективність використання поточних активів підприємства і показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в поточні активи підприємства і визначається по формулі:

$$P_{\text{акт}} = \frac{P_{\text{розп}} \times 100}{A_{\text{пот}}} \quad (1.2)$$

де $P_{\text{акт}}$ - рентабельність поточних активів, %;

$A_{\text{пот}}$ - середня величина поточних активів підприємства, розрахована за даними балансу, тис. грн.

Рентабельність засобів (джерел) підприємства характеризує ефективність використання власного капіталу й інвестованих позикових засобів.

Рентабельність власного капіталу характеризує прибуток, одержуваний підприємством з кожної гривні власного капіталу, і визначається по формулі:

$$P_{\text{кап. влас.}} = \frac{P_{\text{розп}} \times 100}{K_{\text{влас}}} \quad (1.3)$$

де $P_{\text{кап. влас.}}$ - рентабельність власного капіталу, %;

$K_{\text{влас.}}$ - середня величина джерел власних засобів підприємства, розрахована за даними III розділу пасиву балансу, тис. грн.

Рентабельність інвестованих позикових засобів ($P_{\text{зал. к.}}$) можна визначити методом різниць:

$$P_{\text{зал.к.}} = P_{\text{кап.}} - P_{\text{кап. влас.}} \quad (1.4)$$

Рентабельність інвестицій ($P_{\text{к. інв.}}$) характеризує ефективність інвестування власних і довгострокових позикових засобів:

$$P_{\text{к. інв.}} = \frac{P_{\text{б}} \times 100}{K_{\text{влас}} + K_{\text{довг.}}} \quad (1.5)$$

де $P_{\text{б}}$ - прибуток балансовий, тис. грн.;

$K_{\text{довг.}}$ - довгострокові кредити і позики за даними балансу, тис. грн.

При зниженні показника рентабельності всієї реалізованої продукції необхідно провести аналіз впливу рентабельності окремих видів продукції з метою виявлення низькорентабельної продукції й аналіз стійкості попиту на цю продукцію для обґрунтування оптимального управлінського рішення.

Аналіз рентабельності поточних активів необхідно пов'язати з оцінкою показників їхньої оборотності [11].

Зіставлення рентабельності капіталу і рентабельності власного капіталу дозволить дати оцінку рентабельності позикових джерел засобів підприємства:

$$P_{\text{кап. зал.}} = P_{\text{кап.}} - P_{\text{кап. влас.}} \quad (1.6)$$

Якщо $P_{\text{кап. влас.}} > P_{\text{кап.}}$, то використання позикових джерел засобів менш ефективно, чим використання власного капіталу підприємства.

Важливою характеристикою ефективності роботи підприємства є показник рентабельності виробничих фондів і показник рентабельності засобів, авансованих у виробничі ресурси.

Рентабельність виробничих фондів (P_{ϕ}) визначається по формулі:

$$P_{\phi} = \frac{П_{\phi} \times 100}{\Phi_{\text{оз.}} + \Phi_{\text{м. об.}}} \quad (1.7)$$

де $\Phi_{\text{оз.}}$ - середньорічна вартість виробничих основних засобів, тис. грн.;

$\Phi_{\text{м. об.}}$ - середньорічна вартість матеріальних оборотних коштів, тис. грн.

Рентабельність засобів, авансованих у виробничі ресурси ($P_{\text{вир. рес.}}$) визначається по формулі:

$$P_{\text{вир. рес.}} = \frac{П_б \times 100}{\Phi_{\text{ос}} + \Phi_{\text{м. об.}} + З}, \quad (1.8)$$

де З - витрати на оплату праці, що включаються у витрати на виробництво продукції, тис. грн.

Аналіз рентабельності виробничих фондів дозволяє визначити напрямки для подальшого підвищення рівня рентабельності виробництва та загального покращення фінансового становища малого підприємства.

1.3 Прибуток підприємства, як оцінка результатів його ефективної господарської діяльності

Прибуток як економічна категорія відбиває чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності. Результатом по'єднання факторів виробництва (праці, капіталу, природних ресурсів) і корисної продуктивної діяльності суб'єктів, що господарюють, є готова продукція, що стає товаром за умови її реалізації споживачу[24].

Прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг) визначається як різниця між виторгом від реалізації продукції (робіт, послуг) без податку на додаткову вартість і акцизами і витратами на виробництво і реалізацію, що включаються в собівартість продукції (робіт, послуг).

З приведенного визначення випливає, що його походження пов'язане з одержанням валового доходу підприємством від реалізації своєї продукції (робіт, послуг) за цінами, що складається на основі попиту та пропозиції.

Валовий дохід підприємства – виторг від реалізації продукції (робіт, послуг) за винятком матеріальних витрат – являє собою форму чистої продукції підприємства, містить у собі оплату праці і прибуток [12].

Для оцінки виробничо-господарської діяльності використовують: балансовий прибуток; прибуток від реалізації продукції, що випускається;

валовий прибуток; прибуток, що підлягає оподаткуванню; прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства (чистий прибуток) рис.1.4.

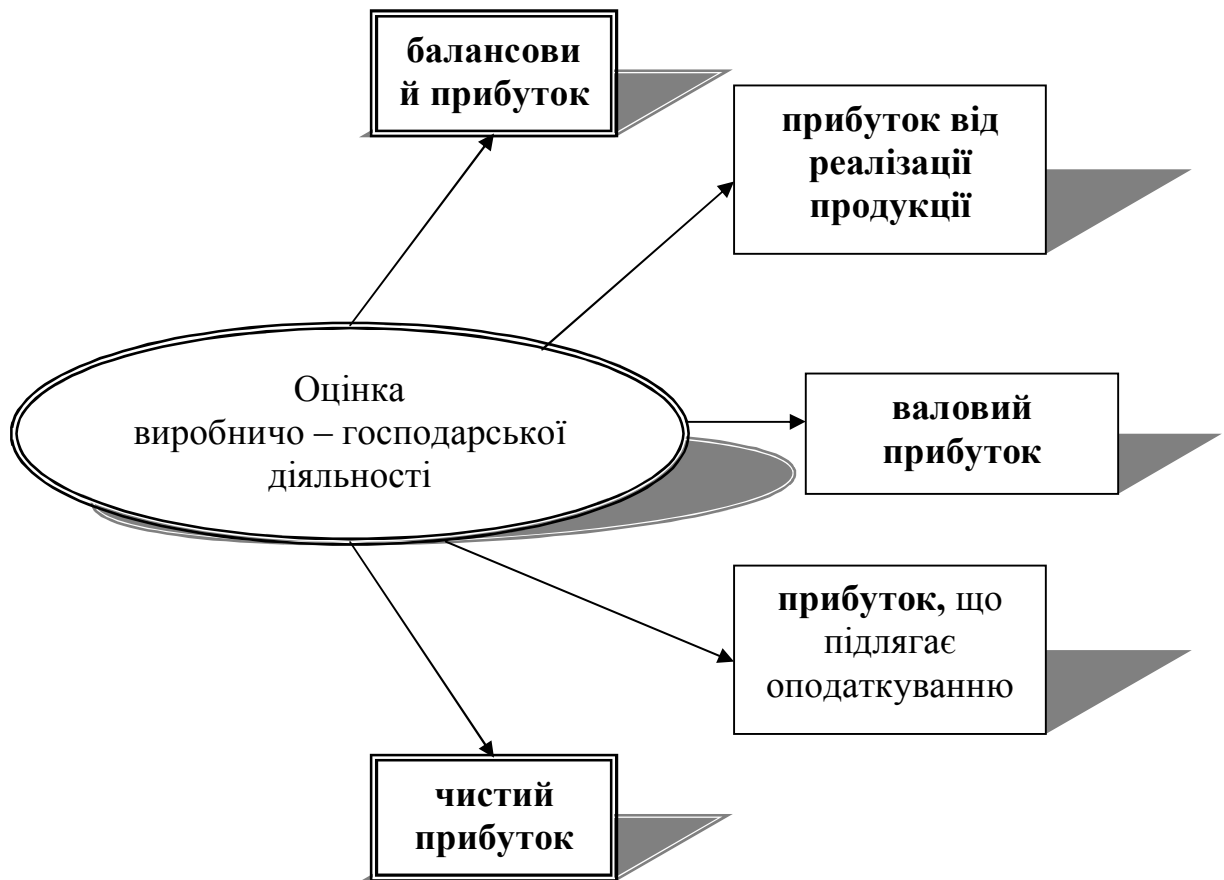

Рис 1.4. види прибутків, за допомогою яких здійснюється оцінка виробничо–господарської діяльності підприємства.

Оскільки, основну частину прибутку підприємства одержують від реалізації продукції, що випускається, сума прибутку знаходиться під взаємодією численних факторів: зміни обсягу, асортименту, якості, структури виготовленої і реалізованої продукції, собівартості окремих виробів, рівня цін, ефективності використання виробничих ресурсів[8].

На практиці, для підприємств, які функціонують на ринку, необхідно знати не тільки те, що вони отримають належний прибуток, але і коли вони його отримають. Для цього проводиться спеціальний аналіз співвідношень між обсягом виробництва, витратами і доходом.

Головне призначення прибутку в сучасних умовах господарювання – відображення ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства. Це обумовлено тим, що у величині прибутку повинна знаходити відображення відповідність індивідуальних витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом і реалізацією своєї продукції і виступаючих у формі собівартості, суспільно необхідних витрат, непрямим вираженням яких повинна явитися ціна виробу. Збільшення прибутку, в умовах стабільності оптових цін, свідчить про зниження індивідуальних витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції [8].

У сучасних умовах підвищується значення прибутку як об'єкта розподілу, створеного в сфері матеріального виробництва чистого доходу між підприємствами і державою, різними галузями народного господарства і підприємствами однієї галузі, між сферою матеріального виробництва і невиробничою сферою, між підприємствами і його працівниками.

Таким чином, прибуток відіграє вирішальну роль у стимулюванні подальшого підвищення ефективності виробництва, посилення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих результатів діяльності свого підприємства. Подальше посилення розподільної і стимулюючої ролі прибутку зв'язано з удосконалюванням механізму його розподілу.

Підприємець завжди ставить своєю метою прибуток, але не завжди його одержує. Якщо виторг дорівнює собівартості, то відбувається лише відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції. При реалізації без збитків, відсутній і прибуток, як джерело виробничого, науково-технічного і соціального розвитку. При витратах, що перевищують виторг, підприємство одержує збитки – негативний фінансовий результат, що ставить його в досить складне фінансове становище, що не виключає і банкрутство [14].

Прибуток як найважливіша категорія ринкових відносин виконує визначені функції.

- 1) Характеризує економічний ефект, отриманий в результаті

діяльності підприємства

2) Прибуток має стимулюючу функцію. Його зміст полягає в тому, що він одночасно є фінансовим результатом і основним елементом фінансових ресурсів підприємства.

3) Прибуток є одним із джерел формування бюджетів різних рівнів. Він надходить до бюджетів у виді податків і поряд з іншими дохідними надходженнями використовується для фінансування задоволення спільних суспільних потреб, забезпечення виконання державою своїх функцій, державних інвестиційних, виробничих, науково-технічних і соціальних програм [12].

В умовах ринкової економіки значення прибутку величезне. Прагнення до його одержання орієнтує товаровиробників на збільшення обсягу виробництва продукції, потрібної споживачу, зниження витрат на виробництво. Для підприємця прибуток є сигналом, що вказує, де можна домогтися найбільшого приросту вартості, створює стимул для інвестування в ці сфери. Свою роль грають і збитки. Вони висвічують помилки, в напрямку засобів, організації виробництва і збуту продукції.

При відносно стабільних цінах і прогнозованих умовах господарювання прибуток планується на рік у рамках поточного фінансового плану. Сформована ситуація вкрай утрудняє річне планування, і підприємства можуть складати більш-менш реальні плани по прибутку по кварталах. Оскільки в даний час планування прибутку "прив'язано" до розрахунку авансових платежів по податку на прибуток і порядок внесення їх у бюджет, то складання квартальних планів стає необхідним. Платники податку на прибуток зацікавлені в тім, щоб різниця між заявленим ними розміром авансових платежів податку і фактичних платежів була мінімальною. Однак більш важливою метою планування прибутку є визначення можливостей підприємства у фінансуванні своїх потреб.

Об'єктом планування є плановані елементи балансового прибутку, головним чином, прибуток від реалізації продукції, виконання робіт, надання

послуг. Основою для розрахунку є обсяг виробничої програми, що базується на замовленнях споживачів і господарських договорів.

На кожному підприємстві повинні передбачатися планові заходи щодо збільшення прибутку. У загальному плані ці заходи можуть бути наступного характеру (рис. 1.5):

Рис. 1.5. Заходи щодо збільшення прибутку підприємства.

З цього переліку заходів випливає, що вони тісно зв'язані з іншими заходами на підприємстві, спрямованими на зниження витрат виробництва, поліпшення якості продукції і використання факторів виробництва.

Розглянемо основні способи планування прибутку від реалізації товарної продукції. Головні з них – метод прямого рахунку та аналітичний.

Метод прямого розрахунку. Прибуток від реалізації товарної продукції визначається виходячи з виторгу від реалізації цієї продукції (без податку на додаткову вартість і акцизів) і витрат на виробництво і реалізацію, що включаються в собівартість продукції. Перевищення виторгу від реалізації над повною плановою собівартістю реалізованої продукції являє собою прибуток від реалізації товарної продукції. Цей прибуток може бути визначен і методом поасортиментного розрахунку [8].

Розрахунок відбувається за формулою:

$$\Pi = (B \cdot \Pi) - (B \cdot C), \quad (1.9)$$

де Π - плановий прибуток;

B - випуск товарної продукції в планованому періоді в натуральному вираженні;

Π - ціна за одиницю продукції (за винятком ПДВ і акцизів);

C - повна собівартість одиниці продукції.

Розрахунку прибутку передують визначенню випуску порівнянної і непорівнянної товарної продукції в планованому році по повній собівартості та в цінах, а також залишків готової продукції на складі і товарів, відвантажених на початок і кінець планованого року.

Аналітичний метод. Прибуток від реалізації товарної продукції може бути обчислено на планований період виходячи із базової рентабельності, що склалася на попередній рік. Такий метод розрахунку називається аналітичним (перевірочним). При цьому методі отриманий прибуток від

реалізації товарної продукції за минулий рік збільшується в планованому році відповідно до росту реалізації.

Плановий балансовий прибуток підприємства розраховується по наступним видах:

1. прибуток від реалізації виробів, робіт і послуг промислового характеру (прибуток від реалізації товарної продукції);
2. прибуток від реалізації робіт і послуг непромислового характеру (прибуток від іншої реалізації);
3. прибуток від планованих позареалізаційних операцій.

В умовах ринкових відносин підприємство повинно прагнути, якщо не до одержання максимального прибутку, то, принаймні, до того обсягу прибутку, що дозволяв би йому не тільки міцно утримувати свої позиції на ринку збуту своїх товарів і надання послуг, але і забезпечувати динамічний розвиток його виробництва в умовах конкуренції. В остаточному підсумку це припускає знання джерел формування прибутку і покращення методів їх використання.

Кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є балансовий прибуток. Балансовий прибуток – це сума прибутків (збитків) підприємства, як від реалізації продукції, так і доходів (збитків), не пов'язаних з її виробництвом і реалізацією. Під реалізацією продукції розуміється не тільки продаж зроблених товарів, що мають натурально-речовинну форму, але і виконання робіт, надання послуг [12].

Отже, при аналізі практичної діяльності підприємств різних форм власності важливе значення має розуміння теоретичної сутності і значення господарської діяльності, що значно спрощує прийняття оптимальних управлінських рішень, дає можливість у повній мірі використовувати ресурсний потенціал промислових підприємств, веде до значного підвищення ефективності їх діяльності та отримання максимальних результатів господарювання.

Планування прибутку та механізм його формування відіграють не

останню роль при аналізі стану існуючого підприємства та можливих подальших напрямках його розвитку. Особлива увага повинна приділятися пошуку можливих альтернативних резервів збільшення прибутковості підприємства, аналізу використання прибутку від операційної діяльності підприємства, тому що прибуток є основним показником ефективної (неефективної) діяльності підприємства.

1.4. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства

В сучасних умовах розвитку світової та національної економік, що характеризується переплетінням інтересів учасників, фінансовими потрясіннями, швидкою зміною кон'юнктури ринку товарів, робіт, послуг оцінка фінансового та економічного стану підприємства є запорукою його існування, присутності на відповідному ринку, створення позитивного іміджу та можливості забезпечення прибутковості своєї діяльності. Прийняття ефективних економічних рішень підприємством - виробником, підприємствами—партнерами та іншими учасниками ринку на сьогодні неможливе без всебічного дослідження умов і процесів господарювання. Останнє забезпечується якісним, системним, комплексним аналізом усіх показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Мета такого аналізу прогнозування подальшого розвитку підприємства, вироблення рекомендацій для прийняття продуманих і обґрунтованих рішень щодо ліквідації «вузьких місць», підвищення конкурентоспроможності та отримання максимального прибутку.

Аналіз фінансового стану підприємств - це частина загального аналізу господарської діяльності. Всі види діяльності підприємства аналізуються через призму фінансових результатів. Таким чином, економічний аналіз діяльності підприємства «не фінансовим» бути не може.

Управління підприємством у ринковій економіці характеризується певними особливостями:

1. У загальній сукупності ресурсів, що належать підприємству пріоритетними є фінансові.

2. Прийняття управлінських рішень фінансового характеру здійснюється в умовах невизначеності.

3. Внаслідок самостійності підприємств голосним завданням менеджменту є пошук джерел фінансування та оптимізація інвестиційної політики.

4. Встановлюючи комерційні зв'язки з іншими контрагентами слід покладатися на власну оцінку його фінансового стану (фінансовий аналіз).

Фінансовий аналіз – це сукупність аналітичних процедур, які ґрунтуються, як правило, на загальнодоступній інформації фінансового характеру та призначені для оцінки стану й ефективності використання економічного потенціалу підприємства, а також прийняття управлінських рішень стосовно оптимізації його діяльності або участі в ній.

Фінансовий аналіз базується на публічній фінансовій (бухгалтерській) звітності підприємства і являє собою процес пізнання фінансового механізму його функціонування. [96, с. 34-41]

До складу фінансового аналізу належать: аналіз майна; аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства; аналіз фінансової стійкості; аналіз абсолютних і відносних показників прибутковості аналіз фінансового стану; аналіз платоспроможності підприємства; аналіз кредитоспроможності; аналіз ефективності використання власного капіталу; економічна діагностика фінансового стану підприємства та рейтингова оцінка емітентів; аналіз ділової активності.

Найважливішим джерелом інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату є баланс. У ньому відображається наявність активів, власного капіталу і зобов'язань підприємства. Форма і порядок заповнення балансу регламентовані НП (С) БО 1 та МСБО

Баланс дає порівняльну оцінку активів, капіталу і зобов'язань на початок року і кінець звітного періоду (кварталу, півріччя, 9-ти місяців і року). Структура балансу відповідає встановленим класам рахунків.

Актив відображає залишки на рахунках 1–3 класів, пасив — залишки на рахунках 4–6 класів. Актив побудований у порядку зростання ліквідності активів (необоротні активи, оборотні активи, з них запаси, дебітори, грошові кошти), пасив — за відношенням до власності та зростання терміновості повернення капіталу (власний капітал, довгострокові залучені ресурси, поточні зобов'язання). [95, с. 94-103]

Отже, у балансі міститься інформація про активи (майно) підприємства та пасиви (джерела цього майна, що включають власний капітал та залучені кошти) на конкретну дату. Ця інформація необхідна для того, щоб установити, якими активами володіє підприємство, наскільки воно забезпечено власними і залученими джерелами. На підставі цих даних визначається фінансовий стан, рівень платоспроможності, фінансової стійкості, ліквідності майна підприємства.

Загальна вартість майна підприємства, що перебуває в різних формах, дорівнює валюті балансу (форма ф 1, ряд. 280 = ряд. 640).

Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом в цілому вважається позитивним явищем. При цьому потрібно звернути увагу за рахунок яких чинників вона зростає (збільшення власного капіталу, позикових коштів чи боргових зобов'язань тощо). Зменшення валюти балансу свідчить про деяке скорочення господарської діяльності підприємства. Тут доцільно визначити причини зменшення суми активів. Багато залежить від того, за якими саме статтями спостерігається зменшення валюти балансу.

Структуру і джерела утворення майна підприємства рекомендується аналізувати за допомогою порівняльного аналітичного балансу. Для його отримання необхідно вихідний баланс доповнити показниками структури, абсолютної та структурної динаміки вкладень (активи) і джерел коштів (пасиви) підприємства за звітний період. [95, с. 94-103]

При складанні та аналізі порівняльного балансу використовують прийоми горизонтального (визначають абсолютні та відносні зміни різних статей балансу) і вертикального (визначають питому вагу окремих статей та їх змін) аналізу. [61 с. 83-92]

Розглянемо показники характеристика фінансової стійкості компанії. Фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, що забезпечують йому незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Якщо підприємство фінансово стійке, то воно здатне реагувати на несподівані зміни ринкової кон'юнктури і не стати банкрутом. Більш того, чим вища його стабільність, тим більше переваг у нього перед іншими підприємствами тієї ж галузі економіки у залученні інвестицій і одержанні кредитів на вигідних умовах. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми зобов'язаннями перед бюджетом, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами, що сприяє зміцненню його іміджу.

Отже, фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цю ступінь незалежності можна оцінювати, за різними критеріями:

- 1) рівнем покриття матеріальних запасів стабільними джерелами фінансування;
- 2) часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування;
- 3) платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами).

Залежно від впливу факторів можна виділити такі види стійкості підприємства. Внутрішня стійкість — це загальний фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується високий результат його функціонування. Для цього необхідно дотримуватися принципу активного регулювання на зміни, які відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищах. Загальна стійкість зумовлюється грошовими потоками, які

забезпечують постійне перевищення надходження доходів над їхніми витратами.

Фінансова стійкість досягається постійним перевищенням доходів над витратами забезпечуючи, вільне маневрування коштів підприємства і безперервний процес виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг).

У процесі аналізу основна увага звертається на внутрішню стійкість. Вона насамперед залежить від обсягу, складу і структури випуску продукції у взаємозв'язку з виробничою собівартістю, а також від складу і структури активів, правильного вибору стратегії і тактики управління ними.

Суттєвий вплив на фінансову стійкість підприємства мають засоби, які додатково мобілізуються на ринку позичкових капіталів.

До зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства відносять: платоспроможний попит і рівень доходів споживачів, податкову, кредитну політику держави, законодавчі акти з контролю за діяльністю підприємства, зовнішньоекономічні зв'язки тощо. Фінансова стійкість підприємства залежить від забезпеченості її засобами, витрат та джерел формування оборотних активів. [61, с. 109-127]

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат.

Для оцінки стану запасів і витрат використовують дані групи статей «Запаси» II розділу активу балансу.

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники:

а) наявність власних обігових коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності

підприємства. У формалізованому вигляді наявність обігових коштів можна записати:

$$\text{ВОК} = \text{Сума капіталу і резервів} - \text{Позаобігові активи} \quad (1.10)$$

б) наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВД) – визначається шляхом збільшення значення попереднього

показника на суму довгострокових пасивів:

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{Довгострокові зобов'язання} \quad (1.11)$$

в) загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ЗВ) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позикових коштів:

$$\text{ЗВ} = \text{ВД} + \text{Короткострокові позикові кошти} \quad (1.12)$$

Цим трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

а) надлишок або нестача власних обігових коштів (ВОК):

$$\Delta \text{ВОК} = \text{ВОК} - \text{Запаси} \quad (1.13)$$

б) надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів (ВД):

$$\Delta \text{ВД} = \text{ВД} - \text{З} \quad (1.14)$$

в) надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел

формування запасів (ЗВ):

$$\Delta \text{ЗВ} = \text{ЗВ} - \text{З} \quad (1.15)$$

Виокремлення трьох показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації на підприємствах за ступенем їх стійкості.

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства:

а) абсолютна стійкість фінансового стану $S = (1;1;1)$ – для забезпечення запасів достатньо обігових коштів, платоспроможність підприємства гарантована. Більше того, її навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності. В нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою:

$$З < \text{ВОК} + К \quad (1.16)$$

де $К$ – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари;

б) нормальна стійкість фінансового стану підприємства $S = (0;1;1)$ – для забезпечення запасів крім власних обігових коштів залучаються довгострокові кредити та позики. Гарантія платоспроможності підприємства, відповідає наступній умові:

$$З = \text{ВОК} + К \quad (1.17)$$

в) нестійкий фінансовий стан $S = (0;0;1)$ – для забезпечення запасів крім власних обігових коштів та довгострокових кредитів та позик залучаються

короткострокові кредити та позики. Характеризується порушеною платоспроможність, при якій зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК:

$$З = \text{ВОК} + К + \text{ДПФН} \quad (1.18)$$

де ДПФН – джерела, що послаблюють фінансову напруженість. Відсутність фінансової стійкості вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її:

$$\text{ВЗ} + \text{ГП} > \text{ККПК} \quad (1.19)$$

– незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величини власного оборотного капіталу або менші від неї:

$$НВ + ВМП < ВОК \quad (1.20)$$

У цій ситуації існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів;

г) кризовий фінансовий стан $S = (0;0;0)$ – для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування. Підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик:

$$З > ВОК + К \quad (1.21)$$

Ці показники фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування.

Таким чином, знаходяться три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування (Φ_i) за допомогою яких визначається трикомпонентний показник типу фінансового становища:

$$- Si = 1, \text{ при } \Phi_i > 0, \text{ тобто } \Phi_{\text{вок}} > 0, \Phi_{\text{вд}} > 0, \Phi > 0, \Rightarrow S = (1;1;1); \quad (1.22)$$

$$- Si = 0, \text{ при } \Phi_i < 0, \text{ тобто } \Phi_{\text{вок}} < 0, \Phi_{\text{вд}} < 0, \Phi_{\text{зв}} < 0, \Rightarrow S = (0;0;0). \quad (1.23)$$

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосування відносних дозволяє більш детально її оцінити. Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним. Єдиного загально визнаного підходу використання інформації для кількісного визначення фінансової стійкості та її оцінки немає. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу.

За першого підходу при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу.

За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів.

За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень.

Більш повним і з економічного погляду більш виправданим є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображують взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень.

Усі відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна умовно об'єднати в декілька груп:

а) показники структури капіталу, які характеризують фінансову незалежність від зовнішніх позикових коштів, а саме:

1) коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії) одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел. Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5. Ця величина показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними коштами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань.

Отже, чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства;

2) коефіцієнт фінансової стійкості (К) показує питому вагу в загальній вартості майна всіх джерел коштів, які підприємство може використати без втрат для кредиторів;

3) коефіцієнт фінансової залежності (Кф.с) – характеризує залежність діяльності підприємства від позикового капіталу і розраховується як відношення позикового капіталу до загального;

4) коефіцієнт фінансового ризику (фінансування) – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник свідчить про фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів, показує скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 дол.

Оптимальне значення цього коефіцієнту знаходиться в межах від 0,3 до 0,5, критичне значення – 1, хоча деякі економісти вважають, що при високих показниках оборотності оборотних коштів воно може перевищувати одиницю без істотних наслідків для ринкової стійкості;

б) показники, що характеризують стан оборотних коштів:

1) коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу (К), що розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта становить 0,5, проте його розмір в значній мірі залежить від специфіки галузі та виробництва. Так у фондомістких виробництвах він буде нижчим, аніж у матеріаломістких, оскільки в таких виробництвах знана частка інвестується в основні фонди;

2) коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами (К). Рівень цього коефіцієнта оцінюється залежно від того, в якому стані матеріальні запаси. Якщо підприємство має запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які значною мірою перевищують нормальні потреби виробництва, то власний оборотний капітал не може покрити їх повністю. У цьому разі коефіцієнт буде менший від одиниці. Якщо ж підприємство відчуває нестачу виробничих запасів для здійснення нормального виробничого процесу, коефіцієнт буде вищий за одиницю;

в) показники, які характеризують стан основних засобів: Окрему групу показників, які також характеризують фінансову стійкість підприємства, становлять:

1) коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (К) – це відношення валового прибутку підприємства до валюти балансу. Він дає можливість визначити, за який період часу прибуток, отриманий підприємством, може компенсувати вартість майна;

2) коефіцієнт ефективності власного капіталу (К), становить інтерес для власників підприємств, оскільки дає узагальнюючу оцінку ефективності вкладень коштів у дане підприємство. Наведені вище показники дозволяють з певним ступенем об'єктивності оцінити фінансовий стан підприємства. При цьому фінансовий стан вважається незадовільним, якщо значення коефіцієнтів нижче або вище нормативних (рекомендованих) значень (в залежності від показника).

Одним із способів оцінки фінансової стійкості є інтегральний підхід, який дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли господарські зв'язки підприємства, що існували раніше, порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавленими у достатній фінансовій стійкості.

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття.

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, у процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства.

Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття.

Фінансова стійкість – це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня плато- та кредитоспроможності.

У зв'язку з цим вважаємо цікавим дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів:

– з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства (Фс), що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу;

– підходу, в основні якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства).

За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості.

Таким чином варто зазначити, що оцінка фінансової стійкості не повинна вестись тільки по запропонованим методикам. Багато залежить від галузі, ринкової ситуації та репутації підприємства (не платежів, порушення фінансової дисципліни). Загальною вимогою з боку кредиторів є обережність стосовно збільшення частки позикового капіталу підприємств; вони віддають перевагу тим, у кого велика частка власного капіталу. Власники підприємства, навпаки, схильні підвищувати частку позикових коштів, але в межах припустимого ризику, щоб не втратити фінансової стійкості. Для цього доцільно також проводити аналіз впливу фінансового важеля на рентабельність власного капіталу підприємства.

Наступними показниками які дають оцінку фінансовому становищу компанії є ліквідність та платоспроможність.

В практичній діяльності розрізняють ліквідність активів, ліквідність балансу і ліквідність підприємства.

Під ліквідністю активів розуміють здатність їх до трансформації у грошові кошти, а ступінь ліквідності активів визначається проміжком часу, необхідним для перетворення їх у грошову форму. Чим менше потрібно часу для інкасації певного активу, тим вища буде його ліквідність.

Ліквідність балансу — це можливість суб'єкта господарювання перетворити активи в готівку і погасити свої платіжні зобов'язання. Відмінність цього поняття від ліквідності активів полягає в тому, що ліквідність балансу відображає ступінь погодженості обсягів і ліквідності активів з сумами та термінами погашення зобов'язань, а ліквідність активів визначається без відношення до пасиву балансу.

Ліквідність підприємства — це більш загальне поняття, ніж ліквідність балансу. Остання передбачає пошук платіжних засобів тільки за рахунок внутрішніх джерел, тобто реалізації активів. Підприємство може залучати позикові кошти зі сторони, якщо вони має досить високий рівень інвестиційної привабливості. Тому, оцінюючи ліквідність підприємства, необхідно враховувати його фінансову стійкість, тобто здатність позичати кошти з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, реалізувати активи, швидко реагувати на кон'юнктуру ринку тощо. [61, с. 94]

Аналіз ліквідності компанії включає вивчення відносини між поточними активами і поточними зобов'язаннями, щоб визначити, чи компанія може виконати свої зобов'язання за поточними зобов'язаннями в короткостроковому періоді. Платоспроможність являє собою здатність компанії оплатити свої борги в довгостроковому періоді та чи є ця можливість обтяжливою у майбутньому.

Багато компаній, які оголошують себе банкрутами дістатися до точки, де вони не мають достатнього грошового потоку та відсутня можливість реструктуризацію боргу. Аналіз ліквідності та платоспроможності являє собою бачення інвесторів, кредиторів, засновників та інших зацікавлених осіб фінансової звітності компанії, тобто вони хочуть знати, чи компанія зможе погасити відсотки і основну суму боргу. Саме тому управління грошовими потоками та оборотним капіталом є надзвичайно важливими.

Розрахунок і аналіз ліквідності компанії здійснюється за допомогою системи коефіцієнтів, які характеризують фінансовий стан компанії, її здатність генерувати достатню готівку для виплат. Дані, на яких підставі яких

роблять розрахунків коефіцієнтів ліквідності можуть бути знайдені в компонентах фінансової звітності: баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів та примітки. [2, с.71-121]

Як правило, ліквідність компанії оцінюється шляхом порівняння вартості поточних активів з величиною поточних зобов'язань (на короткий термін). Оборотні активи представлені грошовими коштами та іншими активами, які, як очікується, будуть реалізовані або використані протягом одного року (або нормального операційного циклу компанії, якщо більше, ніж один рік). Категорія Оборотні активи включає в себе: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти та еквіваленти грошових коштів, а також витрати майбутніх періодів. Якщо поточні активи включають в себе елементи, які мають свій життєвий цикл, який більше, ніж дванадцять місяців, суми, які призначені на наступний фінансовий рік, вони повинні бути розкриті у примітках. Короткострокові інвестиції повинні бути представлені як поточні активи, тільки якщо вони будуть продані менш ніж за дванадцять місяців. Поточні зобов'язання є зобов'язаннями як очікується, будуть задоволені протягом відносно короткого періоду часу, зазвичай на один рік. Як правило, до них відносяться: кредиторська заборгованість, короткострокові кредити (включаючи банківські овердрафти і всі інші процентні короткострокові борги), нараховані платежі, відсотки, поточний податок і дивіденди через.

Коефіцієнти ліквідності, як і будь-які інші співвідношення, які використовують у фінансовому аналізі, не являються абсолютними значеннями. Вони повинні бути розраховані і інтерпретовані протягом більш тривалого періоду часу (який повинен дозволити спостерігати за змінами та тенденціями до аналізованої організації) або повинні аналізуватись шляхом порівняння за допомогою різних суб'єктів. Аналізуючи тенденції з плином часу для певної компанії або за зіставленням між різними компаніями часто буває корисним.[27, с. 49]

а) Коефіцієнт поточної ліквідності

Найбільш часто використовуваний показник ліквідності Коефіцієнт поточної ліквідності, який розраховується наступним чином:

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}} \quad (1.24)$$

Це дозволяє:

1) Оцінити поточні зобов'язань. Чим вища сума поточних активів до поточних зобов'язань – тим більше впевненості, що поточні зобов'язання будуть сплачені;

2) Коефіцієнт поточної ліквідності показує запас міцності для покриття збитків від безготівкових операцій з активами (утилізації або ліквідації їх);

3) Оцінити резерв ліквідних коштів. Коефіцієнт поточної ліквідності має відношення як міра запасу міцності проти невизначеності і випадкових збурень на рух грошових коштів компанії. Невизначеності і потрясіння, такі як страйки та позапланові втрати, можуть тимчасово і несподівано погіршити грошові потоки.

Коефіцієнт поточної ліквідності оцінується як сприятливий, якщо він має значення для всього блоку, що лежить між 2 і 2,5. [37, с. 89]

Чим вище співвідношення, тим більше захист від нестач ліквідності, які можуть бути викликані зборів виплат. Але поточний коефіцієнт набагато вище, ніж 2 може сигналізувати неефективне використання ресурсів.

Переваги коефіцієнта поточної ліквідності є: простота його обчислення, доступності своїх даних, його зрозумілість. Але коефіцієнт поточної ліквідності також має деякі важливі недоліки, які будуть представлені в подальшому. Навіть ці недоліки не обмежують область застосування даного коефіцієнта, корисно, щоб бути відомі і використовуються при інтерпретації значення коефіцієнта поточної ліквідності. Ці недоліки:

-він має статичний характер, вимірювання ресурсів, наявних в точці часу для задоволення поточних зобов'язань;

-його дані також містять не грошові статті або пункти, які не допускають вхід або вихід потоків грошових коштів;

-він не вимірює адекватність вхідних грошових потоків (що визначається за ліквідності поточних активів і кредитних політики компанії) до необхідних вихідних грошових потоків.

Крім того, при оцінці вартості коефіцієнта поточної ліквідності ми повинні взяти до уваги сферу діяльності фірми, а також еволюцію величини відношення. Потреби в готівці залежить, значним чином, від специфіки діяльності. Деякі види діяльності можуть функціонувати дуже добре із співвідношенням дуже низької ліквідності. Інші - особливо ті, що з довгим циклом виробництва - як правило, зберігають багато грошей в акціях, і, як наслідок високі значення коефіцієнта поточної ліквідності. Співвідношення має бути проаналізовані в його еволюції, від одного періоду до іншого. Зменшення еволюція ліквідності вказує на падіння діяльності компанії.[45, с. 124-131]

б) Коефіцієнт швидкої ліквідності

Більш обмежувальний метод для обчислення ліквідності представлена коефіцієнтом швидкої ліквідності. На відміно від коефіцієнта поточної ліквідності він полягає у виключенні запасів з чисельнику обчислювальної формули. Ми отримаємо:

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = (\text{оборотні активи} - \text{запаси}) / \text{поточні зобов'язання} \quad (1.25)$$

Основною причиною для виключення запасів із розрахунків в тому, що їх ліквідність менш безпечна, їхнє значення та оцінка є тимчасовим явищем, та ще одна причина представлена через відсутність одноманітності в оцінці запасів. Методи оцінки можуть бути використані в дискреційних чином керівництвом компанії.[79, с. 125]

Таким чином, коефіцієнт швидкої ліквідності (також званий коефіцієнт термінової ліквідності) включає в себе ті активи, які є найбільш швидко конвертовані в грошові кошти: грошові кошти та їх еквіваленти, короткострокові фінансові вкладення, дебіторська заборгованість. Значення співвідношення між 0,8 і 1 вважається оптимальним. За одиницю значення

вказують, що запаси не фінансуються з короткострокових зобов'язань. Інформаційна цінність цього відношення ілюструється за допомогою порівняльного аналізу в часі і в порівнянні з поточним коефіцієнтом.

в) Ефективна ліквідність

Ефективна ліквідність є найбільш поширеним методом обчислення ліквідності. Він бере до уваги, в чисельнику, тільки грошові кошти, їх еквівалентів та короткострокові фінансові вкладення. Співвідношення забезпечує порівняння найбільш ліквідних поточних активів та поточних зобов'язань.

Ефективна ліквідність = (Грошові кошти + Грошові еквіваленти + Короткострокові фінансові вкладення) / поточні зобов'язання (1.26)

Значення коефіцієнта не повинно бути менше, ніж 0,2 - 0,3. Занадто високі значення вказують, в більшості випадків, неефективне використання наявних ресурсів (за винятком ситуації, представлені вище, коли компанія зберігає грошові кошти в нормальній вартості, для того, щоб придбати необоротні активи). Мале значення коефіцієнта безпосередньої ліквідності не обов'язково являє собою сигнал тривоги, якщо компанія володіє інші оборотні активи, з високим ступенем ліквідності. [84, с. 178]

У спеціальній літературі ми також можемо знайти інший коефіцієнт ліквідності, який порівнює дуже ліквідні активи серед поточних активів:

Негайне ставлення = (Грошові кошти + Грошові еквіваленти + Короткострокові фінансові вкладення) / Оборотні активи (1.27)

Це співвідношення виражає ступінь ліквідності оборотних активів. Чим вищий цей коефіцієнт означає, що активи більш ліквідні.

е) Співвідношення грошових потоків

Звіт про рух грошових потоків дуже важлива складова фінансової звітності, у зв'язку з інформацією, яка в ньому міститься. Аналіз ліквідності підприємства не може уникнути розгляду цього джерело інформації.

Враховуючи той факт, що погашення зобов'язань здійснюється готівкою, порівняння поточних зобов'язань і грошовий потік від операційної

діяльності стає дуже важливим. Коефіцієнт абсолютної ліквідності потоку робить таке порівняння:

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності потоку} = \frac{\text{Операційний грошовий потік}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.28)$$

Недоліком представлена статичності коефіцієнта поточної ліквідності усувається цього обчислювального алгоритму. У чисельнику відносини, поточні активи замінюються динамічної змінної, а саме рухом коштів від операційної діяльності. Це грошовий потік виражає міру, в якій основна діяльність компанії, в якій достатньо ліквідності для виконання зобов'язань, без урахування зовнішніх фінансових джерел.

Розглянемо показники ділової активності та ефективності функціонування підприємства які можна визначити на основі фінансової звітності.

Економічне зростання підприємства характеризується збільшенням обсягу його фінансово-господарської діяльності. Приріст обсягу випуску і реалізації продукції залежить від зростання його майна (активів). [23, с.18-27]

Приплив ресурсів може бути забезпечений за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. До внутрішніх джерел належить прибуток, спрямований на розвиток виробництва (реінвестований прибуток) і нарахована амортизація. Вони поповнюють власний капітал підприємства. Він може бути збільшений за рахунок зовнішніх джерел, шляхом емісії акцій. Проте їх випуск і реалізація впливають на ступінь самостійності керівництва підприємства у прийнятті управлінських рішень. Додатковий приплив фінансових ресурсів можна забезпечити завдяки залученню банківських кредитів, позик, коштів кредитора. Проте зростання позикових коштів має бути обмежене розумною межею, оскільки із збільшенням частки позикового капіталу посилюється фінансова залежність від кредиторів, посилюються умови кредитування, підприємство несе додаткові витрати, збільшується вірогідність банкрутства. Тому темпи економічного розвитку підприємства

визначаються в першу чергу темпами збільшення реінвестованих власних коштів.[1, с. 64-82]

Результативність і економічна доцільність функціонування підприємства оцінюється не тільки абсолютними, але і відносними показниками, до числа яких входить система показників рентабельності.

У широкому сенсі поняття «рентабельність» означає доходність, прибутковість. Підприємство вважається рентабельним, якщо результати від реалізації продукції покривають витрати виробництва (обороту) і, крім того, утворюють суму прибутку, достатню для нормального його функціонування.

Оцінюючи динаміку основних показників, необхідно зіставити темпи їх зміни. Оптимальним вважається таке співвідношення:

$$ТРБ > TN > ТВ > 100\% \quad (1.29)$$

де ТРБ, TN, ТВ — відповідно темпи зміни суми прибутку, обсягу реалізації, вартості майна (активів).

Це співвідношення означає, що:

1. Прибуток збільшується вищими темпами, ніж обсяг продажів продукції, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва і обороту.

2. Обсяг реалізації зростає вищими темпами, ніж активи (капітал) підприємства, тобто ресурси підприємства використовуються ефективніше.

3. Економічний потенціал підприємства зростає порівняно з попереднім періодом. Розглянуте співвідношення у світовій практиці отримало назву «Золоте правило економіки підприємства». Проте в практичній діяльності підприємства досить часто відступають від цього правила. До причин виникнення відхилень відносять: додаток капіталу у сфері освоєння нових технологій виробництва, модернізацію і реконструкцію діючих підприємств. Рациональність і повноту використання функціонуючих основних виробничих фондів характеризує економічний ефект, отриманий за певний період у вигляді відповідного обсягу і якості продукції. Показником, що відображає випуск продукції з меншою кількістю фондів, є загальна фондівдача виробничих фондів, або їх оборотність. Його обрахування можна проводити

або за вартістю реалізованої продукції, або за її собівартістю. Зворотним цьому показнику є показник загальної фондомісткості продукції. [78, с.237-249]

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті виявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Аналіз її полягає у досліджуванні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фін – х результатів діяльності господарюючого суб'єкта. Загальна оборотність усіх засобів складається з часткових показників оборотності окремих елементів цих засобів. Розглянемо показники, що характеризують ділову активність:

1. Коефіцієнт загальної оборотності капіталу ($K_{оз}$) – це відношення виручки від реалізації (ВР) до середньої вартості загального капіталу за певний період (Зк)

$$K_{оз} = ВР/ЗК \quad (1.30)$$

2. Коефіцієнт оборотності мобільних засобів ($K_{ом}$) – відношення виручки від реалізації до середньої за період величини мобільних засобів (запаси, грошові кошти, розрахунки і інші оборотні активи) по балансу (МК)

$$K_{ом} = ВР/МК \quad (1.31)$$

3. Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів ($K_{омз}$) – відношення виручки від реалізації до середньої за період вартості запасів по балансу

$$K_{омз} = ВР/МЗ \quad (1.32)$$

4. Коефіцієнт оборотності готової продукції ($K_{огп}$) – відношення виручки від реалізації до середньої за період величини готової продукції

$$K_{огп} = ВР/ГП \quad (1.33)$$

5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{одз}$) – відношення виручки від реалізації до середньої за період дебіторської заборгованості (ДЗ):

$$K_{одз} = ВР/ДЗ \quad (1.34)$$

6. Середній термін обороту дебіторської заборгованості (тривалість періоду обороту в днях) (Тобд) – відношення календарного фонду часу за певний період (наприклад, за рік – 365 днів) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)

$$\text{Тобд} = 365 / \text{Кодз} \quad (1.35)$$

7. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз) – відношення виручки від реалізації до середньої за період кредитної заборгованості (КЗ)

$$\text{Кокз} = \text{ВР} / \text{КЗ} \quad (1.36)$$

8. Середній термін обороту кредиторської заборгованості (Тобк) – відношення календарного фонду часу за певний період до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості цей самий період (Кокз)

$$\text{Тобк} = 365 / \text{Кокз} \quad (1.37)$$

9. Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів (ФПВ) – відношення виручки від реалізації до середньої за період величини необоротних активів (НОА):

$$\text{ФПВ} = \text{ВР} / \text{НОА} \quad (1.36)$$

10. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (Ковк) – відношення виручки від реалізації до середньої за період вартості власного капіталу (ВК)

$$\text{Ковк} = \text{ВР} / \text{ВК} \quad (1.37)$$

Ділова активність характеризується і якісними показниками. До них можна віднести широту ринку збуту продукції на експорт, наявність продукції на експорт, репутацію підприємства (наприклад, популярність продукції або послуг підприємства у користувачів).[98, с.61-79]

Аналізуючи ділову активність, крім дослідження основних її кількісних показників, обов'язково треба аналізувати виконання планових показників, що характеризують діяльність підприємства, їхню динаміку. Особливої уваги потребує аналіз еф-ті виконання ресурсів, темпів зростання обсягу реалізації,

авансованого капіталу, прибутку. При цьому темпи зростання обсягу реалізації мають перевищувати зростання авансованого капіталу, а темпи зростання капіталу. [95, с.94-103]

На основі фінансової звітності компанії можна визначати банкрутство підприємства. Банкрутство підприємства, для економіки України, є відносно новим явищем. Як показує практика, що в умовах нестабільності економіки, часто змінюваного законодавства, монетарної політики, цінової політики, дефіциту платіжного балансу ряд підприємств стає неплатоспроможними, що може призвести до їх банкрутства. Яке характеризує неспроможність задовольнити вимоги кредиторів щодо сплати за товари, роботи і послуги, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет.

Під діагностикою банкрутства підприємства розуміють використання сукупності методів економічного та фінансового аналізу для своєчасного виявлення симптомів фінансової кризи на підприємстві і оперативного регулювання на неї на початкових стадіях з метою уникнення повної фінансової неспроможності суб'єктів господарювання.

У міжнародній практиці існує два підходи до визначення схильності підприємства до банкрутства наведені у Табл.1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення схильності підприємства до банкрутства

Прогнозування за допомогою фінансових коефіцієнтів	Прогнозування за допомогою порівняльного аналізу
1. Двох факторна модель оцінки ймовірності банкрутства. 2. Оцінка ймовірності банкрутства на основі Z-рахунку Альтмана. 3. Модель Конана і Гольдера. 4. Модель Спрингейта. 5. Модель Р.Ліса для оцінка фінансового стану підприємства. 6. Прогнозна модель Таффлера. 7. R-модель прогнозу ризику банкрутства.	1. Методика В.В. Ковальова. 2. Метод Аргенті (А-рахунки). 3. Метод Скоуна.

Методи прогнозування банкрутства, засновані на використанні фінансових коефіцієнтів. Двох факторна модель є однією з найпростіших моделей прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.[66, с.21-43]

Ключовим елементами двох факторної моделі є: коефіцієнт поточної ліквідності та частка позикових коштів, від яких залежить ймовірність банкрутства підприємства. Ці показники помножують на вагомому значення коефіцієнтів, знайдені емпіричним шляхом (Для підприємств США: коефіцієнт поточної ліквідності (K_n): $-1,0736$; питома вага позикових коштів в пасивах підприємства (K_z): $+ 0,0579$; постійна величина: $-0,3877$) і результати потім складаються з деякою постійною величиною, отриманою тим же дослідно-статистичним способом. Звідси формула для розрахунку Z матиме наступний вигляд:

$$Z = -0,3877 - 1,0736K_n + 0,0579K_z \quad (1.38)$$

Якщо результат Z від'ємне значення, то ймовірність банкрутства невелика, і навпаки додатне значення Z вказує на високу ймовірність банкрутства.

Для того, щоб отримати більш точний прогноз, американська практика рекомендує брати до уваги рівень і тенденцію зміни рентабельності продукції, даний показник істотно впливає на фінансову стійкість підприємства. Це дає можливість одночасно порівнювати показник Z і рівень рентабельності продажу продукції. Якщо показник ймовірності банкрутства знаходиться в безпечних межах і рівень рентабельності продукції високий, то ймовірність банкрутства незначна.

Водночас потрібно зазначити, що дана модель розроблена для підприємств США. Внаслідок цього вищенаведена модель потребує коригування числових значень, для підприємств інших країн, оскільки можуть допускатися вагомому відхилення прогнозу від реальності.

Найбільш використовуваною є оцінка ймовірності банкрутства підприємства на основі моделі побудованої Е. Альтманом (п'яти факторна модель Альтмана) за даними збанкрутілих підприємств США.

Коефіцієнт Z обчислюється як:

$$Z\text{-рахунок} = -0,717k_1 + 0,847k_2 + 3,107k_3 + 0,42k_4 + 0,995k_5 \quad (1.39)$$

де k_1 — відношення оборотного капіталу до суми активів;

k_2 – відношення чистого прибутку до суми активів;

k_3 – відношення прибутку від реалізації до суми активів;

k_4 – відношення ринкової вартості акцій до суми заборгованості;

k_5 – відношення виручки від реалізації до суми активів.

В залежності від значення « Z -рахунку» дається оцінка можливості банкрутства підприємства.

Варто відзначити, що розрахунок даних коефіцієнтів регресії у моделі Е. Альтмана здійснено за результатами діяльності підприємства, що функціонували в іншому ринковому середовищі. У зв'язку з цим для діагностики національних компаній вони можуть бути використані лише в комплексному фінансовому аналізі як допоміжний показник.

Нормативні значення « Z -рахунку» для п'яти факторної моделі Е. Альтмана наведені у Таблиці 1.2

Таблиця 1.2

Визначення ймовірності настання банкрутства підприємства по Z – рахунку

Альтмана

Значення Z рахунку	Можливість настання банкрутства
$Z \leq 1,8$	Дуже висока ймовірність
$1,8 < Z \leq 2,7$	Середня ймовірність
$2,7 < Z \leq 2,9$	Низька ймовірність
$Z < 2,9$	Дуже низька ймовірність

Також у зарубіжних країнах поширена практика щодо використання інших моделей, які розроблені методом кореляційного аналізу на основі статистичної вибірки. Розглянемо деякі із них. [73, с. 41-42]

Показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера:

$$Z = 0,16 x_1 - 0,22 x_2 + 0,87 x_3 + 0,10 x_4 - 0,24 x_5 \quad (1.40)$$

де x_1 —відношення суми дебіторської заборгованості та грошових коштів до вартості активів підприємства;

x_2 —відношення постійного капіталу до загальної вартості пасивів підприємства;

x_3 —відношення фінансових витрат підприємства до виручки від реалізації продукції;

x_4 —відношення витрат на персонал до доданої вартості, яку він виробляє;

x_5 —відношення валового прибутку підприємства до залученого капіталу.

Дана модель дає змогу оцінювати ступінь ймовірності затримки платежів для різних значень Z .

Модель Спрингейта передбачає розрахунок інтегрального показника, за допомогою якого дається оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом:

$$Z = 1,03 x_1 - 3,07 x_2 + 0,66 x_3 + 0,4 x_4 \quad (1.41)$$

де x_1 — відношення суми робочого капіталу до вартості активів;

x_2 — відношення суми прибутку до загальної вартості активів;

x_3 — відношення суми прибутку (до сплати податків) до коротко строкової заборгованості підприємства;

x_4 — відношення обсягу продажу до загальної вартості активів підприємства.

При значенні показника Z менш ніж 0,862, підприємство з ймовірністю 92%

може бути віднесене до категорії потенційних банкрутів.

У Моделі Р. Ліса передбачено оцінку ймовірності банкрутства компанії на основі чотири факторної моделі Z показника:

$$Z = 0,063 x_1 - 0,092 x_2 + 0,057 x_3 + 0,001x_4 \quad (1.42)$$

де x_1 — відношення суми оборотного капіталу до вартості активів;

x_2 — відношення суми операційного прибутку до загальної вартості активів компанії;

x_3 — відношення суми нерозподіленого прибутку підприємства до вартості активів;

x_4 — відношення власного капіталу до позикового капіталу.

Якщо $Z < 0,037$ — підприємству загрожує банкрутство.

Модель прогнозування банкрутства Таффлера також містить в своїй основі чотири факторну модель, вона має вигляд:

$$Z = 0,53 x_1 - 0,13 x_2 + 0,18 x_3 + 0,16x_4 \quad (1.43)$$

де x_1 — відношення прибутку від реалізації до короткострокових зобов'язань;

x_2 — відношення суми оборотних активів до загальної вартості зобов'язань підприємства;

x_3 — відношення короткострокових зобов'язань компанії до загальної вартості активів;

x_4 — відношення виручки від реалізації продукції підприємства до загальної вартості його активів.

Якщо значення Z -рахунку більше ніж $0,3$ — підприємство має перспективу збереження стабільного фінансового стану, при Z -рахунку $< 0,2$ — існує ймовірність банкрутства.

R -модель прогнозу ризику банкрутства запропонована вченими Іркутської державної економічної академії. Модель має наступний вигляд:

$$R = 8,38 K_1 + K_2 + 0,054 K_3 + 0,63 K_4 \quad (1.44)$$

де K_1 – відношення оборотного капіталу до вартості активів;

K_2 – відношення чистого прибутку до власного капіталу підприємства;

K_3 – відношення виручки від реалізації до загальної вартості активів;

K_4 – відношення чистого прибутку до інтегральних витрат.

Дана модель містить у собі простий механізм її розробки, всі основні етапи розрахунків прості і можуть бути детально пояснені та обґрунтовані. Для проведення більш точної оцінки схильності підприємства до банкрутства слід розробити та користуватися галузевими коефіцієнтами ймовірності банкрутства. [5, с. 186-189]

Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства (рейтингове число). Р.С.Сайфулін і Г.П.Кадиков запропонували використати для експрес-оцінки фінансового стану підприємства.

$$R = 2K_o + 0,1 K_{пл} + 0,08K_i + 0,45K_m + K_{пр} \quad (1.45)$$

де K_o — коефіцієнт забезпеченості власними коштами ($K_o \geq 0,1$); $K_{пл}$ — коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл} \geq 2$);

K_i — інтенсивність обігу капіталу, яка характеризує обсяг реалізованої продукції, що припадає на одну грошову одиницю коштів, вкладених в діяльність підприємства ($K_i \geq 2$);

K_m — коефіцієнт менеджменту, відношення прибутку від реалізації до виручки від реалізації ($K_m \geq (n+1)/ч$, де $ч$ облікова ставка НБУ);

$K_{пр}$ — відношення загального прибутку до власного капіталу ($K_{пр} \geq 0,2$).

Якщо значення рейтингового числа R для підприємства має значення більше 1, то підприємство у задовільному стані. Якщо значення R менше за 1, то підприємство має незадовільний фінансовий стан.

Рейтингова оцінка фінансового стану може застосовуватися для класифікації підприємств за рівнем ризику, взаємовідносин з ними банків, інвестиційних компаній, партнерів.

Методи прогнозування банкрутства, на основі порівняльного аналізу. Основна перевага даних методів у тому, що з їх допомогою можна аналізувати ті процеси, які неможливо оцінити методами одно критеріальної задачі.

Методика аналізу В. В. Ковальова містить дворівневу систему показників. До першої групи відносяться критерії і показники, несприятливі поточні значення або динаміка зміни яких свідчить про можливі в майбутньому значні фінансові ускладнення, в тому числі й банкрутство. У другу групу входять критерії та показники, несприятливі значення яких не дають підстави розглядати поточний фінансовий стан як критичний. Наведені критерії та показники повинні бути деталізовані за галузями.

Метод Аргенті (А-рахунок). Згідно з даною методикою, дослідження починається з припущень, що:

- йде процес, який веде до банкрутства;
- цей процес для свого завершення вимагає декілька років;

- процес може бути розділений на три частини (недоліки; помилки; симптоми).

При розрахунку А-рахунку конкретної компанії необхідно ставити кількість балів згідно з Аргенті, або 0 — проміжні значення не допускаються. Кожному фактору кожної стадії привласнюють певну кількість балів і розраховують агрегований показник А-рахунок.

Метод Скоуна. Цей метод базується на наступних підходах:

1. Компанії менше п'яти років?
2. Компанія працює в циклічній галузі?
3. Короткострокові зобов'язання більше оборотних активів?
4. Співвідношення позикових і власних коштів більше 100 %?
5. За останні чотири роки виручка зросла більше ніж на 50 %?
6. Резерви негативні і за абсолютною величиною перевищують вартість статутного капіталу?
7. Компанія переїжджає або має намір переїхати?
8. Чи використовує компанія «творчий» бухгалтерський облік?
9. Чи не занадто сильно збільшилися співвідношення позикових і власних коштів за минулий рік?
10. Чи не змінила компанія останнім часом банк, аудиторів, директорів?
11. Чи не перевищує сума короткострокового капіталу величину довгострокового капіталу?
12. Чи не є облік і звітність надмірно докладними або представленими в нестандартному форматі?

Якщо на більш ніж п'ять з цих питань відповідь — «так», то компанія переживає ускладнення. Якщо відповідь на більш ніж вісім питань позитивна — фінансовий стан надто важкий.

Аналіз вищенаведених методик та методів оцінки схильності до банкрутства показує, що для українських підприємств найбільш популярними є методи оцінки заснованими на аналізі фінансових коефіцієнтів.

Водночас наведені моделі прогнозування банкрутства не враховують специфіки вітчизняної економіки, вплив галузевої спеціалізації підприємства та притаманні їм форми організації бізнесу. Крім того, з періоду їх розробки суттєво змінилися макро- та мікроекономічні умови функціонування підприємств. Тому принципове значення сьогодні має розробка власних моделей прогнозування банкрутства, які б враховували наші вітчизняні реалії.

Одним із засобів передбачення банкрутства є розрахунок коефіцієнта відтворення (втрати) платоспроможності, який характеризується відношенням розрахункового коефіцієнта поточної ліквідності до його встановленого значення, рівного 2. Підставою для визнання структури балансу незадовільною, а підприємства — неплатоспроможним буде, якщо:

- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду становитиме менше 2;
- коефіцієнт забезпеченості власними коштами на кінець звітного періоду менше 0,1.

У світовій практиці надійним методом інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємств вважається визначення коефіцієнта фінансування важко ліквідних активів.

Ступінь ймовірності банкрутства буде низькою, якщо

$$Na + 3t < Kв \quad (1.46)$$

Ймовірність банкрутства можлива за умови

$$Na + 3t < Kв + Kд \quad (1.47)$$

Ймовірність банкрутства буде високою, якщо

$$Na + 3t < Kв + Kд + Kк \quad (1.48)$$

Ймовірність банкрутства буде дуже низькою, якщо

$$Na + 3t < Kк + Kд + Kк \quad (1.49)$$

де Na — середня вартість необоротних активів;

Зт — середня величина поточних запасів товарно-матеріальних цінностей;

Вк — середня сума власного капіталу;

Кд — середня сума довгострокових банківських кредитів; Кк — середня сума короткострокових кредитів.

Важлива роль в діагностиці банкрутства відводиться службам фінансового контролю. Дійовим інструментом антикризового управління фінансами підприємства є інформаційна система раннього попередження та реагування (СРПР). Вона сигналізує про потенційні ризики у виробничо-фінансовій діяльності, що можуть призвести до фінансової кризи. [9, с.201]

У процесі побудови такої системи визначають об'єкти діагностики, виявляють індикатори кризових явищ та розраховують їх цільові значення достатні для забезпечення платоспроможності і фінансової стійкості. Потім відповідні служби детально вивчають динаміку зміни фактичних результатів діяльності за допомогою прогнозування банкрутства, аналізу точки беззбитковості, SWOT-аналізу (сильних і слабких місць), опитування, факторного аналізу відхилень, вартісного аналізу та інших методів фінансового контролінгу. За результатами розрахунків робиться висновок про величину впливу тих чи інших відхилень від цільових показників на діяльність підприємства.

Розглянемо показники аналізу прибутковості та рентабельності. Рентабельність – це якісний вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або міру використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів, робіт і послуг. [61, с.266-270]

Рентабельність – не просто статистичний, розрахунковий параметр, а складний комплексний соціально-економічний критерій. На відміну від прибутку, він характеризує ефективність фінансової діяльності будь-якого конкретного економічного суб'єкта, щодо всіх інших (індивідуальних підприємств, організацій, регіонів, окремих країн і миру в цілому), незалежно від розмірів і характеру економічної діяльності. Дана якість додає

рентабельності, з одного боку, форми економічної категорії, що виражає економічні відносини між економічними суб'єктами з приводу результативності використання чинників капіталу, а з іншого – характер об'єкту й інструменту фінансового менеджменту. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак, її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання. [7, с. 62-63.]

Дані фінансового аналізу організації становить інтерес тим особам, які мають намір приймати рішення про зв'язок з цією організацією (інвестувати, об'єднатись, рекомендувати його, або будь-які інші дії). Загалом, суб'єкти господарювання хочуть бути пов'язані з успішним організацій. Для компанії, успіх має багато вимірів.

Практично кожна компанія може розглядатися в розрізі видів діяльності: фінансова, інвестиційна або операційна. Компанія, що є успішним у цих трьох областях буде успішним загалом. Можна виміряти загальний успіх в трьох областях, фінансування, інвестування, і операційній діяльності, дивлячись на компоненти рентабельності власного капіталу (ROE), основний розрахунок якого:

$$ROE = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал} \quad (1.50)$$

Коефіцієнт ROE може бути представлений через коефіцієнт рентабельності активів (ROA) та Фінансовий важіль наступним чином (FL):

$$ROE = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал} = (\text{Чистий прибуток} / \text{Сукупні активи}) \times (\text{Всього активи} / \text{акціонерний капітал}) = ROA \times FL \quad (1.51)$$

Коефіцієнт рентабельності активів (ROA) може бути виражений як добуток рентабельності продажу (PM) і оборотності активів (ATO), формула набуває наступного вигляду:

$$\begin{aligned} ROE &= (\text{чистий прибуток} / \text{Сукупні активи}) \times FL \\ &= (\text{Чистий прибуток} / \text{продажу}) \times (\text{продажу} / \text{активи}) \times FL \end{aligned}$$

$$= \text{Рентабельність продажу} \times \text{оборотність активів} \times \text{FL}$$

$$= \text{PM} \times \text{ATO} \times \text{FL} \quad (1.52)$$

В кінцевому підсумку ми бачимо, що успіх компанії (ROE), складається з трьох компонентів:

1. Рентабельність продажів (PM) – відображає операційний успіх компанії;
2. Оборотність активів (ATO) - інвестиційний успіх компанії;
3. Фінансовий важіль (FL) - успіх фінансової діяльності.

Це широкі узагальнення, існують варіації щодо кожного показника. Маржинальні показники порівнюють різні статті звіту про фінансовий результат, показники оборотності активів (також зустрічається назва показники управління активами) порівнюють інформацію звіту про фінансовий результат з на баланс. Фінансовий важіль та інші показники ліквідності та коефіцієнти платоспроможності порівнюють між собою статті балансу.

З п'яти, окремо ідентифікованих показників в моделі ROE вище (ROE, ROA, PM, ATO і FL), три відносяться до прибутковості, тому що вони використовують співвідношення чистого доходу (чистого прибутку) на інше значення (статтю) фінансової звітності.

Більш глибокий аналіз ROA можливо за концепцією Бернарда, і Хілі (1997), традиційний показник ROA має суттєвий недолік, оскільки в знаменнику відображається загальна сума активів і представляє всі ресурси компанії, як кредиторів, так і власників. А, чисельник – чистий дохід (після вирахування витрат по відсотках) і, отже, представляє прибуток, доступний тільки для акціонерів. Більш внутрішньо відповідає (так як і чисельник і знаменник включають, пов'язані з боргом інформація) міра прибутковості.

$$\text{Preinterest ROA} = \text{EBILAT} / \text{Всього активів} = (\text{Чистий прибуток} + \text{процентні витрати} \times (1 - \text{ставку оподаткування})) / \text{Всього активів} \quad (1.53)$$

Показник EBILAT – прибуток до вирахування відсотків, скоригований на

ставку податків. Додавання назад нарахованих відсотків, після сплати податків, дає значення чисельника, що в даний час являє прибуток, доступних для кредиторів або перед акціонерами. Дана модифікація виводить із знаменника активи, що фінансуються за рахунок боргу. [2, с. 33-71]

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВАТ “ЕНЕРГОТРАНСБУД”

2.1 Загальноекономічна характеристика діяльності підприємства

У різних підприємствах проявляються основні види ефективності, що всебічно характеризують діяльність будь-якого організаційно-господарського утворення.

Ефективність, як економічна категорія, відображає рівень використання системи природних, економічних, науково-технічних і соціально-політичних умов функціонування продуктивних сил і виробничих відносин [15; 16]. Кожен із факторів, що включає дане визначення, взаємодіє один з одним, впливаючи на кінцеві результати підприємницької діяльності та рівень її ефективності в окремих галузях економіки.

Ефективність діяльності на підприємстві – це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу. Загальну економічну ефективність виробництва ще називають загальною продуктивністю виробничої системи [13].

Аналіз фінансово-господарської діяльності необхідно проводити на будь-якому підприємстві - державному, спільному, акціонерному, підрядному, малому чи заснованому на іншій формі власності.

Загальна методологія визначення економічної ефективності полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто одержаного економічного ефекту до витрат на його досягнення [17].

Оцінка діяльності, що здійснюють підприємства визначається за допомогою критерію економічної ефективності, який пов'язаний із збільшенням виробництва споживчих вартостей на основі підвищення продуктивності праці та раціонального використання усіх задіяних ресурсів.

Для визначення економічної ефективності підприємств використовують систему показників [18] (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Система показників економічної ефективності підприємств.

Таким чином, мірою результативності виробництва продукції, реалізації товарів чи надання послуг підприємств промисловості є сукупність найважливіших економічних показників, які визначають рівень використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Найбільше впливають на продуктивність праці й організацію технологічного процесу технологічне устаткування і засоби механізації. Тому в першу чергу слід аналізувати технічний стан технологічного устаткування.

Технічний стан устаткування характеризується його фізичним і моральним зносом, рівнем застосування нової техніки, а це в першу чергу залежить від віку устаткування. Старе устаткування, як правило, менш продуктивне і більш зношене. Однак застаріле, але фізично придатне до експлуатації устаткування, може бути модернізовано, шляхом конструктивних змін чи заміни окремих вузлів і деталей. У цьому випадку

техніко-економічні показники старого устаткування доводяться до рівня останніх зразків, що випускаються промисловістю і збільшується термін його експлуатації. Модернізація старого устаткування обходиться значно дешевше, ніж придбання й установка нового. Застарілим вважається устаткування, що функціонує 10-15 років, більше 15 років - сильно застарілим. Устаткування, що знаходиться в експлуатації до 5 років відноситься до прогресивного [19].

Для характеристики технічного стану устаткування недостатньо його підрозділяти тільки за віком, тому що різне технологічне устаткування має неоднаковий нормативний термін експлуатації. Тому технічний стан устаткування має відображати також ступінь його зносу. Проаналізуємо технічний стан основного обладнання ВАТ “Енерготрансбуд” у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика технічного стану основного технологічного обладнання

Назва обладнання	Питома вага у % в загальній кількості				Коефіцієнт модернізації	Коефіцієнт зносу	Коефіцієнт оновлення
	до 5 років	від 5 до 10 років	від 10 до 15 років	більше 15 років			
1	2	3	4	5	6	7	8
Компресори малогабаритні	14,28	42,86	42,86	-	0,47	0,64	0,19
Компресори великогабаритні	14,28	42,86	42,86	-	0,47	0,55	0,24
Змішувачі стандартні ЗС-1	57,15	28,57	14,28	-	0,75	0,46	0,68
Змішувачі універсальні ЗУ-100	14,28	42,86	42,86	-	0,47	0,68	0,24
Охолоджувачі стандартні ОС-7	28,57	14,28	57,15	-	0,33	0,62	0,53
Конвеєрна лінія розфасувальна	14,28	28,57	57,15	-	0,33	0,66	0,35

Примітка: вік обладнання визначався по технічному паспорту

Аналіз даних табл. 2.1 свідчить, що вік основного обладнання ВАТ “Енерготрансбуд” становить в середньому від 5 до 10 років. Найбільше

оновлення відбулося по змішувачах стандартних ЗС-1 та охолоджувачах стандартних. Знос обладнання по досліджуваному обладнанню високий і становить більше 50 %.

Ступінь використання основних виробничих фондів характеризується показниками фондівіддачі і фондомісткості. Фондовіддачу визначають як відношення суми виробленої продукції до середньорічної вартості основних виробничих фондів. Фондомісткість - величина зворотна фондівіддачі [20].

Показник фондівіддачі необхідно обчислювати за ряд років для зіставлення в динаміці. Проаналізуємо ці показники у ВАТ “Енерготрансбуд” (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ефективність використання основних виробничих фондів

Показники	2014 р.	2015 р.		2015 р. у відсотках	
		План	Факт	до плану	до 2013 р.
Обсяг продукції, тис. грн.	620,54	650,50	640,35	98,44	103,19
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	402,95	415,65	410,48	98,76	101,87
Фондовіддача	1,54	1,57	1,56	-0,01	+0,02

Аналіз даних табл. 2.2 показує, що обсяг продукції ВАТ “Енерготрансбуд” протягом досліджуваного періоду зріс на 3,19 %. Однак план по надходженнях від реалізації продукції в 2015 році був виконаний на 98,44 %. У зв’язку з цим, фондівіддача по факту у 2015 р. зросла на 0,02 процентових пункти по відношенню до 2014 року, але знизилась на 0,01 по відношенню до плану.

На рівень фондівіддачі впливає не тільки сума виробленої продукції, що залежить від ефективності використання потужності підприємства, робочого часу, ритмічності роботи і т.п., але і структура основних виробничих фондів.

Крім показників фондівіддачі та фондомісткості, важливе значення має аналіз фондоозброєності праці (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз фондоозброєності праці ВАТ “Енерготрансбуд”

Показники	2013 р.	2014 р.		2014 р. у відсотках	
		План	Факт	до плану	до 2013 р.
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	402,95	415,65	410,48	98,76	101,87
Середньоспискова чисельність персоналу, чол.	32	35	34	97,14	106,25
Фондоозброєність праці, тис. грн.					
Обсяг продукції, тис. грн.	12,592	11,876	12,073	101,66	95,88
Виробіток продукції на 1 працюючого, тис. грн.	620,54	650,50	640,35	98,44	103,19
	19,392	18,586	18,834	101,33	97,12

Аналіз даних табл. 2.3 показує, що фондоозброєність працівників ВАТ “Енерготрансбуд” знизилась на 4,12 % по відношенню до 2013 року і підвищилась на 1,66 % порівняно з планом. Не зважаючи на збільшення обсягів продукції, виробіток продукції на одного працюючого знизився на 2,82 % протягом досліджуваного періоду. Це було пов’язано з тим, що збільшення чисельності працівників підприємства у відсотковому відношенні випереджав середньорічний ріст вартості основних виробничих фондів та випереджав збільшення виручки від реалізації виробленої продукції у 2014 р. порівняно з 2013 р.

Динаміка обсягу виробництва і реалізації продукції характеризує зміну виробництва продукції і ступінь насичення ринку продукцією підприємства.

Проаналізуємо динаміку продукції ВАТ “Енерготрансбуд” у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка динаміки виробництва і реалізації продукції

Показники	2014 р.	2015 р.		Відхилення, +, -		Темпи росту, %	
		план	факт.	2014 р.	2015 р.	план	факт.
1	2	3	4	5	6	7	8
Обсяг продукції в оптових цінах підприємства (без ПДВ та акцизів), тис. грн.:							
в діючих цінах відповідного року	576,49	600,46	576,32	-0,17	-24,14	104,16	99,97
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.:							
в діючих цінах відповідного року (виручка від реалізації продукції (без ПДВ і акцизів))	620,54	650,50	640,35	+19,81	-10,15	104,83	103,19

Дані табл. 2.4 свідчать, що обсяг реалізованої продукції ВАТ “Енерготрансбуд” в цінах 2015 року збільшився на 19,81 тис. грн. по відношенню до обсягу реалізованої продукції в цінах 2014 року, але був меншим за запланований показник на 10,15 тис. грн. Не зважаючи на зростання оптових цін на продукцію підприємства, обсяг реалізованої продукції в 2015 році знизився на 170 грн. відносно 2014 року та на 24,14 тис. грн. порівняно з планом. Відповідно темп росту обсягу реалізованої продукції спостерігався лише в діючих цінах, а в оптових цінах – відбулося зниження фактичного обсягу реалізованої продукції протягом досліджуваного періоду.

Аналіз ритмічності випуску продукції відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” приведемо у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Характеристика ритмічності роботи підприємства

Місяць, квартал, рік	Випуск продукції, тис. грн.				Питома вага в об'ємі випуску за місяць, квартал, рік, %		
	Всього	в т. ч. по декадам			Декади		
		I	II	III	I	II	III
1	2	3	4	5	6	7	8
Січень	0,68	0,22	0,23	0,23	32,34	33,83	33,83
Лютий	0,71	0,24	0,24	0,23	33,80	33,80	32,40
Березень	0,73	0,24	0,25	0,24	32,88	34,24	32,88
I квартал	2,12	0,70	0,72	0,70	33,02	33,96	33,02
Квітень	0,88	0,29	0,31	0,28	32,95	35,23	31,82
Травень	0,92	0,31	0,32	0,29	33,70	34,78	31,52
Червень	0,95	0,31	0,32	0,32	32,64	33,68	33,68
II квартал	2,75	0,91	0,95	0,89	33,09	34,55	32,36
Липень	1,02	0,33	0,34	0,35	32,35	33,33	34,32
Серпень	1,05	0,35	0,35	0,35	33,33	33,33	33,33
Вересень	1,05	0,35	0,35	0,35	33,33	33,33	33,33
III квартал	3,12	1,03	1,04	1,05	33,01	33,33	33,66
Жовтень	0,95	0,33	0,32	0,30	34,74	33,68	31,58
Листопад	0,92	0,31	0,31	0,30	33,70	33,70	32,60
Грудень	0,81	0,29	0,27	0,25	35,80	33,33	30,87
IV квартал	2,68	0,93	0,90	0,85	34,70	33,58	31,72
2014 рік	10,67	3,57	3,61	3,49	33,46	33,83	32,71
2013 рік	12,81	4,26	4,28	4,27	33,26	33,41	33,33

Дані табл. 2.5 свідчать, що ВАТ “Енерготрансбуд” найбільш ритмічно працювало в III кварталі, особливо у серпні та у вересні. В ці місяці випуск продукції був стабільним і становив 350 грн. відповідно. Найменший випуск продукції спостерігався в I кварталі, а саме 220 грн. Протягом II кварталу відбувався ріст випуску продукції підприємства, пік якого був в III кварталі. IV квартал характеризується зменшенням випуску продукції. В цілому за рік найбільший випуск продукції характерний для II декади кожного місяця.

Для характеристики ступеня точності виконання планових завдань за окремі відрізки часу аналізованого періоду розрахуємо коефіцієнт ритмічності виробництва (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнта ритмічності виробництва продукції

Декади місяця	Кількість робочих днів	Обсяг виробництва, тис. грн.		Фактично в межах плану	Коефіцієнт ритмічності (гр. 4 : гр. 2)
		по плану	фактично		
А	1	2	3	4	5
I	8	1,09	1,00	1,07	0,98
II	7	0,95	0,88	0,94	0,99
III	7	0,96	0,87	0,94	0,98
Всього за місяць	22	3,00	2,75	2,95	0,98

Аналіз даних табл. 2.6 свідчить, що коефіцієнт ритмічності виробництва продукції відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” по всіх декадах місяця менший за 1, до якої слід прагнути. Так, протягом досліджуваного періоду найвища робота малого підприємства спостерігалась у II декаді місяця, найнижча – у I та III декадах. Хоч коефіцієнт ритмічності менший за одиницю, однак підприємство працює досить рівномірно, адже відхилення від нормативу – 1 – становить лише 0,01-0,02.

Тому роботу слід організувати таким чином, щоб випуск продукції був більш рівномірним по декадам місяця, по місяцям і в цілому за рік.

Аналіз динаміки показників руху робочих кадрів ВАТ “Енерготрансбуд” проведемо у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників руху робочих кадрів

Показники	2014 р.	2015 р.	Темп росту, %
1. Середньоспискова чисельність працівників, чол.			
2. Прийнято працівників - всього	32	34	106,25
3. Вибуло працівників - всього	3	4	133,33
в том числі:			
4. в зв'язку з скороченням чисельності за власним бажанням	1	2	200,00
5. звільнено за прогули та інші порушення трудової дисципліни	1	2	200,0
Коефіцієнти:			
6. обороту по прийому (стр. 2 : стр. 1)	0,09	0,12	+0,03
7. обороту по вибуттю (стр. 3 : стр. 1)	0,03	0,06	+0,03
8. загального обороту [(стр. 2 + стр. 3):стр. 1]	0,13	0,18	+0,05
9. змінності кадрів (стр. 2 або стр. 3 : стр. 1)	0,03	0,06	+0,03
10. плинності кадрів [(стр. 4 + стр. 5) : стр. 1]	0,03	0,06	+0,03

Дані табл. 2.7 показують, що темп росту робочих кадрів у відкритому акціонерному товаристві “Енерготрансбуд” в 2015 році становив 6,25 % порівняно з 2014 роком. Працівники звільнялися протягом досліджуваного періоду лише за власним бажанням, колектив працівників стабільний, коефіцієнт змінності кадрів становив у 2014 р. лише 3 %, а у 2015 р. – 6 %. Всі коефіцієнти, що характеризують динаміку руху робочих кадрів підприємства, протягом досліджуваного періоду підвищились в середньому на 3 %, лише коефіцієнт загального обороту робочих кадрів підприємства підвищився на 5 %.

Проаналізуємо основні економічні показники, що характеризують діяльність відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Основні економічні показники діяльності підприємства

Показники	2014 р.	2015 р.	Відхилення	
			+ , -	%
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	620,54	640,35	+19,81	103,19
Собівартість продукції, тис. грн.	275,04	265,67	-9,37	96,59
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	345,50	374,68	+29,18	108,45
Рентабельність, %	126,62	141,03	+14,41	-
Чисельність персоналу	32	34	+2	106,25
Фонд з/плати, тис. грн.	248,76	285,98	+37,22	114,96
Виробіток на одного робітника, тис. грн.	19,392	18,834	-0,558	97,12
Середня з/плата робітників, грн.	591,00	651,00	60,00	+110,15

Виручка від реалізації продукції у 2015 р. склала 640,35 тис. грн., що на 19,81 тис. грн. більше, ніж у 2014 р. В результаті зниження собівартості продукції на 9370 грн. протягом досліджуваного періоду, підвищилась рентабельність на 14,41 %. Фонд заробітної праці працівників ВАТ “Енерготрансбуд” зріс на 37,22 тис. грн., або 14,96 %. Середня заробітна праця також підвищилась на 60 грн., або 10,15 %.

Аналіз даних табл. 2.8 дає можливість зробити висновок про те, що основні економічні показники діяльності відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” значно покращились.

Таке оцінювання може здійснюватись як самим малим підприємством, так і потенційним інвестором або для забезпечення об’єктивності – незаінтересованою організацією. При цьому портфельні інвестори, як правило, задовольняються фінансовими показниками ефективності, а стратегічних здебільшого цікавить комплексна її оцінка.

Проведемо аналіз показників ділової активності відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз показників ділової активності підприємства

Показники	2014 рік	2015 рік
Фондовіддача $Ф_0 = \text{ОРП} / \Phi$	$620,54 / 402,95 = 1,54$	$640,35 / 410,48 = 1,56$
Оборотність оборотних коштів, всього в оборотах $\text{ОРП} / A1+A2+A3 = K_0$ в днях $360 / K_0$	$620,54 / 310,27 = 2,0$ (об) $360 / 2,0 = 180$ днів	$640,35 / 256,14 = 2,5$ (об) $360 / 2,5 = 144$ дня
Оборотність засобів в розрахунках з дебіторами а) в оборотах $K_{од} = \text{ОРП} / A2$ (обороти) б) в днях $T_{од} = 360 / K_{од}$	$620,54 / 60,54 = 10,25$ (об) $360 / 10,25 = 35$ (днів)	$640,35 / 51,25 = 12,5$ (об) $360 / 12,5 = 29$ (днів)
Оборотність запасів а) в оборотах $K_{оз} = 3T / A3$ б) в днях $T_{оз} = 360 / K_{оз}$	$191,3 / 31,8 = 6,02$ (об) $360 / 6,02 = 59,8$ днів	$213,9 / 38,9 = 5,50$ (об) $360 / 5,5 = 65,5$ днів
Оборотність кредиторської заборгованості а) в оборотах $K_{окр} = 3T / R_k$ б) в днях $T_{окр} = 360 / K_{окр}$	$191,3 / 5,2 = 36,79$ (об) $360 / 36,79 = 9,8$ (днів)	$213,9 / 10,7 = 19,99$ (об) $360 / 19,99 = 18,01$ (днів)
Тривалість операційного циклу $O_{ц} = T_{од} + T_{оз}$	$35,0 + 59,8 = 94,8$ (днів)	$29,0 + 65,5 = 94,5$ (днів)
Тривалість фінансового циклу $F_{ц} = O_{ц} - T_{окр}$	$94,8 - 9,8 = 85$ днів	$94,5 - 18,01 = 76,49$ днів

Аналіз показників ділової активності ВАТ “Енерготрансбуд” дає можливість зробити висновок, що майже всі показники ділової активності підприємства у 2015 році покращились проти 2014 року. Зросла фондовіддача – на 0,02, оборотність оборотних коштів – на 0,5, або зменшилась на 36 днів, оборотність засобів у розрахунках з дебіторами – 2,25. Однак знизилась оборотність запасів – на 0,52 або збільшилась на 5,7 днів. В цілому ж всі показники ділової активності відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” покращились.

Крім економічних показників, на виробництво продукції (реалізацію послуг) істотним чином впливає фінансовий стан підприємства.

2.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства ВАТ “Енерготрансбуд”

Фінансовий стан підприємства визначається його здатністю фінансувати свою діяльність за рахунок наявних у його розпорядженні власних, позикових і залучених коштів, умілого їхнього розміщення й ефективного використання тощо [21; 22].

Фінансовий стан підприємства може бути абсолютно стійким, нормально стійким, нестійким і кризовим [23].

Абсолютна стійкість фінансового стану підприємства забезпечується в тих випадках, коли запаси і витрати (Z) менше суми власного оборотного капіталу ($ВК_{об}$) і кредитів банків під товарно-матеріальні цінності ($КБ_{тмц}$), тобто $Z < ВК_{об} + КБ_{тмц}$, а коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат джерелами засобів ($Кз$) більше 1, тобто

$$K_{оз=} = \frac{ВК_{об} + КБ_{тмц}}{Z} > 1 \quad (2.1)$$

Нормальна стійкість, при якій гарантується платоспроможність підприємства за умови $Z = СК_{об} + КБ_{тмц}$, тобто

$$K_{оз=} = \frac{ВК_{об} + КБ_{тмц}}{Z} = 1 \quad (2.2)$$

Нестійкий фінансовий стан, при якому порушується платіжний баланс, але зберігається можливість відновлення його рівноваги за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів ($Z_{тим}$) в оборот підприємства (резервного фонду, фондів нагромадження і споживання, кредитів банків на тимчасове поповнення оборотних коштів, підвищення кредиторської заборгованості над дебіторською й ін.), тобто $Z = ВК_{об} + КБ_{тмц} + Z_{тим}$ чи

$$K_{03} = \frac{BK_{об} + KB_{тмц} + Z_{тим}}{3} = 1 \quad (2.3)$$

Кризовий фінансовий стан, при якому $Z > BK_{об} + KB_{тмц} + Z_{тим}$ чи

$$K_{03} = \frac{BK_{об} + KB_{тмц}}{3} < 1 \quad (2.4)$$

Рівновага платіжного балансу тут забезпечується за рахунок прострочення платежів по оплаті праці, позичкам банків, постачальникам, бюджету, позабюджетним фондам і ін.

Стійкість фінансового стану може бути відновлена шляхом:

- а) прискорення оборотності капіталу;
- б) обґрунтованого зменшення запасів і витрат;
- в) поповнення власного оборотного капіталу за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Який саме буде фінансовий стан підприємства залежить від результатів його діяльності. При успішному виконанні планів виробництва і реалізації продукції, зниженні її собівартості, зростанні маси одержуваного прибутку, умілому розміщенні оборотного капіталу фінансовий стан підприємства буде зміцнюватися і навпаки [24].

Для оцінки фінансового стану використовуються також показники, що характеризують структуру капіталу підприємства по його розміщенню і джерелам утворення, ефективності й інтенсивності його використання, платоспроможності і кредитоспроможності підприємства і запасу його фінансової стійкості.

У ринкових умовах підвищується значення аналізу платоспроможності малого підприємства через зростання необхідності своєчасної оплати підприємством поточних платежів (боргових зобов'язань) [25].

Оцінка платоспроможності проводиться за даними бухгалтерського балансу на основі характеристики ліквідності оборотних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх у готівку. Поняття платоспроможності і ліквідності дуже близькі, тому що від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність і її перспектива.

Платоспроможність підприємства тісно пов'язана з поняттям кредитоспроможності. Кредитоспроможність означає можливість своєчасного погашення отриманих кредитів. Кредитні організації при видачі кредитів підприємству враховують розмір і склад майна позичальника, стійкість фінансового стану, репутацію й ін. Банк аналізує акуратність оплати рахунків кредиторів, тенденції розвитку підприємства, причини звернення за кредитом, наявність і склад боргів іншим підприємствам. Аналізується фінансовий стан позичальника, рівень рентабельності виробництва, оборотність оборотного капіталу й ін. Усі кредитопозичальники підрозділяються на три класи.

Перший клас означає некредитоздатність підприємства (при загальному коефіцієнті ліквідності < 1).

Другий клас – $K_{\text{Л}_{\text{заг}}} = 1-1,5$.

Третій клас – $K_{\text{Л}_{\text{заг}}} > 1,5$.

По кожному класу кредитопозичальників застосовуються свої умови кредитування.

Проаналізуємо рівень фінансової стабільності відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” (табл. 2.10).

Аналіз таблиці показує, що підприємство має нестійку фінансову стабільність. Про це свідчать всі показники, що характеризують фінансову стабільність підприємства. Слід відмітити, що рівень фінансової стабільності у 2015 р. покращився порівняно з 2014 р. Так, зросли коефіцієнти автономії, забезпеченості запасів і витрат. Однак знизився коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт маневрування. Крім того, по

більшості показникам фінансової стабільності підприємства спостерігається невідповідність їх нормативам.

Таблиця 2.10

Аналіз фінансової стабільності підприємства

Коефіцієнти	Норматив	2014 р.	2015 р.	Відхилення, +/-
Коефіцієнт автономії $K_a = ПЗ - А4 / П2 + С_0$	$\geq 0,8$	+ 0,03	+ 0,12	+ 0,09
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів $K_{сп} = П2 + С_0 / ПЗ$	$\geq 1,0$ < 1	+ 0,72	+ 0,53	- 0,19
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат $K_3 = ПЗ - А4 / А3$	$\geq 0,8$	+ 0,05	+ 0,21	+0,16
Коефіцієнт маневрування $K_m = ПЗ - А4 / ПЗ$	$= 0,5$	+ 0,2	+ 0,1	- 0,1

Таким чином, відкрите акціонерне товариство “Енерготрансбуд” має недостатньо власних оборотних коштів для маневрування, забезпечення виробничих запасів та функціонування і значно залежить від зовнішніх джерел фінансування.

Фінансовий стан підприємства характеризується також його платоспроможністю.

Таким чином, на фінансовий стан підприємства впливають економічні ресурси, його фінансова структура, ліквідність та платоспроможність, а також здатність адаптуватися до зміни середовища, в якому воно функціонує. Інформація стосовно економічних ресурсів, які контролюються підприємством, і стосовно його здатності в минулому змінювати ці ресурси є корисною для визначення можливостей підприємства генерувати свої грошові кошти та їх еквіваленти у майбутньому. Інформація щодо фінансової структури є корисною при прогнозуванні майбутніх потреб у позиках, при визначенні розподілу майбутніх прибутків та потоків грошових коштів серед власників підприємства.

2.3 Економічна оцінка результативності діяльності ВАТ “Енерготрансбуд”

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства – це балансовий прибуток або збиток, які є алгебраїчною сумою результатів діяльності.

Прибуток виступає основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення усіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямована на забезпечення зростання прибутку або його стабілізації на певному рівні [26].

Проаналізуємо прибуток по стадіям і факторам його формування (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Склад і динаміка структури балансового прибутку

Склад балансового прибутку	2014 р.		2015 р.			
	тис. грн.	%	план		факт	
			тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Прибуток від реалізації продукції	620,54	99,99	650,50	99,99	640,35	99,99
2. Прибуток від іншої реалізації	0,24	0,04	0,52	0,08	0,53	0,08
3. Збиток від іншої реалізації	0,29	0,05	0,45	0,07	0,55	0,09
4. Прибуток від позареалізаційної діяльності	1,24	0,20	1,35	0,21	1,32	0,21
5. Збитки від позареалізаційної діяльності	1,17	0,17	1,40	0,21	1,29	0,19
6. Балансовий прибуток (п. 1 + п. 2 - п. 3 + п. 4 - п. 5)	620,56	100	650,52	100	640,36	100

Як видно з даних таблиці 2.11 у 2015 році було отримано на 3,19 % балансового прибутку більше, ніж у 2014 році. Таке становище було обумовлено збільшенням прибутку від іншої реалізації. Структура балансового прибутку ВАТ “Енерготрансбуд” та його складові протягом досліджуваного періоду зазнали незначних змін і знаходились приблизно на однаковому рівні. Так, найбільшу частку займав прибуток від реалізації продукції – 99,99 %, прибуток (збиток) від іншої реалізації мали невелику

частку – менше 1 %, прибуток (збиток) від позареалізаційної діяльності – також становили незначну частку – 0,17-0,21 %. Така тенденція характерна як для 2014-2015 років, так і порівняно з плановими показниками на 2015 р.

Відношення балансового прибутку до середньої вартості основних засобів і оборотних коштів визначає загальну рентабельність підприємства. Рентабельність виробництва продукції (реалізації послуг) розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (послуг) до виручки від реалізації продукції (послуг).

Рентабельність має кілька форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси використовують у розрахунках. Поняття рентабельності застосовують як до продукції та виробництва, так і до інвестованих ресурсів. Рентабельність продукції характеризує ефективність витрат на її виробництво і збут.

Проаналізуємо рентабельність відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз рентабельності підприємства

Показники	2014 р.	2015 р.
Рентабельність основної діяльності $R_o = Пб / Зт$	18,8 %	34,7 %
Рентабельність основного капіталу $R_{ок} = Пч / ЕАб$	0,15	0,07
Рентабельність власного капіталу $R_{вк} = П4 / П3$	0,26	0,11
Окупність власного капіталу $Тов = П3 / П4$	5,8	7,4
Рентабельність позикового капіталу $R_{пк} = П4 / П2 + С_о$	0,35	0,19
Окупність позикового капіталу $Топ = П2 + С_о / П4$	2,9	5,3
Рентабельність реалізованої продукції $R_{п} = П4 / ОРП$	0,13	0,05

У 2015 році значно понизилась рентабельність по всім її видам з причини значного зниження отриманого загального прибутку від звичайної діяльності (балансового). Але всі показники ще мають необхідний достатній рівень.

Зменшилась обіговість коштів в запасах у 2015 р. з 7,0 до 6,5 обороту за рік що викликано значним збільшенням запасів і як показав аналіз збільшенням виробничих запасів і їх недостатнім використанням а також значним збільшенням на складі готової продукції.

В цілому аналіз показав на значне зниження прибутку за рахунок збільшення собівартості наданих послуг. Собівартість наданих послуг в основному збільшилась за рахунок нераціонального збільшення матеріальних витрат проти росту обсягу наданих послуг, у тому числі значне збільшення і нераціональне використання виробничих запасів.

Підприємству слід розробити заходи по раціональному формуванню виробничих запасів, раціональному використанню матеріальних ресурсів.

Таким чином, на основі аналізу показників фінансово-господарської діяльності ВАТ “Енерготрансбуд” розкрито сучасний його стан, визначено показники економічної ефективності підприємств малого бізнесу, встановлено збільшення виручки від реалізації продукції на 19810 грн., або 3,19 %, виявлені фактори, що впливають на обсяги реалізації продукції, здійснено аналіз технічного стану основного технологічного обладнання підприємства, визначено показники платоспроможності та ліквідності відкритого акціонерного товариства, обґрунтовується система заходів щодо підвищення результативності діяльності ВАТ “Енерготрансбуд”.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВАТ “ЕНЕРГОТРАНСБУД”

3.1 Удосконалення стратегії розвитку підприємства ВАТ “Енерготрансбуд”

Реалізація ефективної діяльності підприємств здійснюється на основі правильної розробки стратегії розвитку. Мається на увазі вибір таких інструментів маркетингу, які дозволяють здійснювати ефективну та прибуткову діяльність підприємства.

Таким чином, основними маркетинговими функціями відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” є:

— вивчення споживачів, конкурентів, загальних тенденцій розвитку даного ринку продукції, усіх причин, які впливають на вибір споживачами тієї чи іншої фірми та рішення конкурентів;

— розроблення системи заходів, до складу яких входить вивчення таких основних елементів: продукція (вся продукція, що реалізується підприємством, з точки зору забезпечення її якості, видів тощо); ціна (визначення ціни на основі усвідомлення конкурентного характеру ринку, встановлення обґрунтованих знижок чи надбавок до ціни на продукцію); реалізація продукції (визначення необхідної кількості посередників); просування продукції на ринку (діяльність, спрямована на формування позитивного ставлення споживачів до продукції, що пропонується підприємством);

— контроль за здійсненням маркетингової діяльності на основі аналізу основних напрямів цієї діяльності, передусім організації реалізації продукції, пошук шляхів підвищення прибутковості підприємства, аналіз маркетингових витрат, проведення маркетингової ревізії.

З допомогою показника частки підприємства на ринку можна дати оцінку рівню конкурентоспроможності фірми з точки зору освоєння нею ринкового потенціалу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Оцінка конкурентоспроможності по показнику частки ВАТ “Енерготрансбуд” на ринку продукції

Оцінка ринкової частки	Критерії оцінки
Висока ринкова частка	Частка підприємства знаходиться на рівні або перевищує ринкову частку двох-трьох найбільших конкурентів
Середня ринкова частка	Частка підприємства дорівнює середній частці провідних конкурентів
Занижена ринкова частка (ВАТ “Енерготрансбуд”)	Частка підприємства дещо нижча за середню частку провідних конкурентів
Низька ринкова частка	Частка підприємства значно нижча частки провідних конкурентів

Таким чином, відкрите акціонерне товариство “Енерготрансбуд” займає на ринку продукції занижену частку. Очевидно, що із зростанням ринкової частки підприємства, його позиції є більш стійкими. Тому слід звернути особливу увагу на розробку стратегії реалізації продукції ВАТ “Енерготрансбуд” з метою збільшення ринкової частки реалізації даної продукції для досягнення частки провідних конкурентів, яку вони займають на ринку продукції.

Нами розроблена схема комплексного аналізу діяльності підприємств по 5 основним блокам, які обов’язково слід розглядати та враховувати при оцінці ефективності господарської діяльності підприємства. Перший блок становить ринок, який розглядається по двом основним елементам: товари (послуги) і споживачі (клієнти) (рис. 3.1).

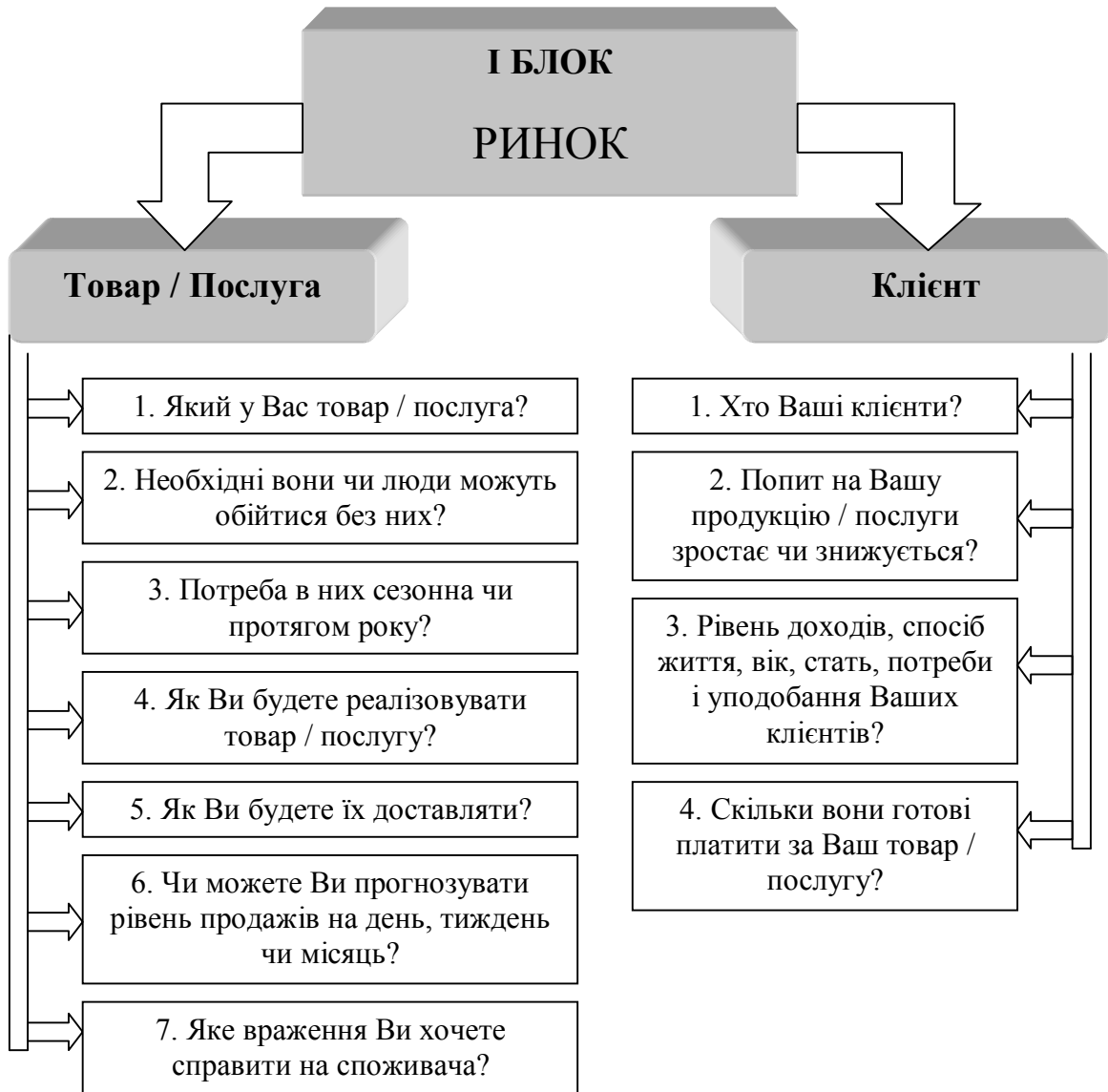

Рис. 3.1. Блок I при аналізі діяльності підприємства

Другий блок становить конкуренція (рис. 3.2).

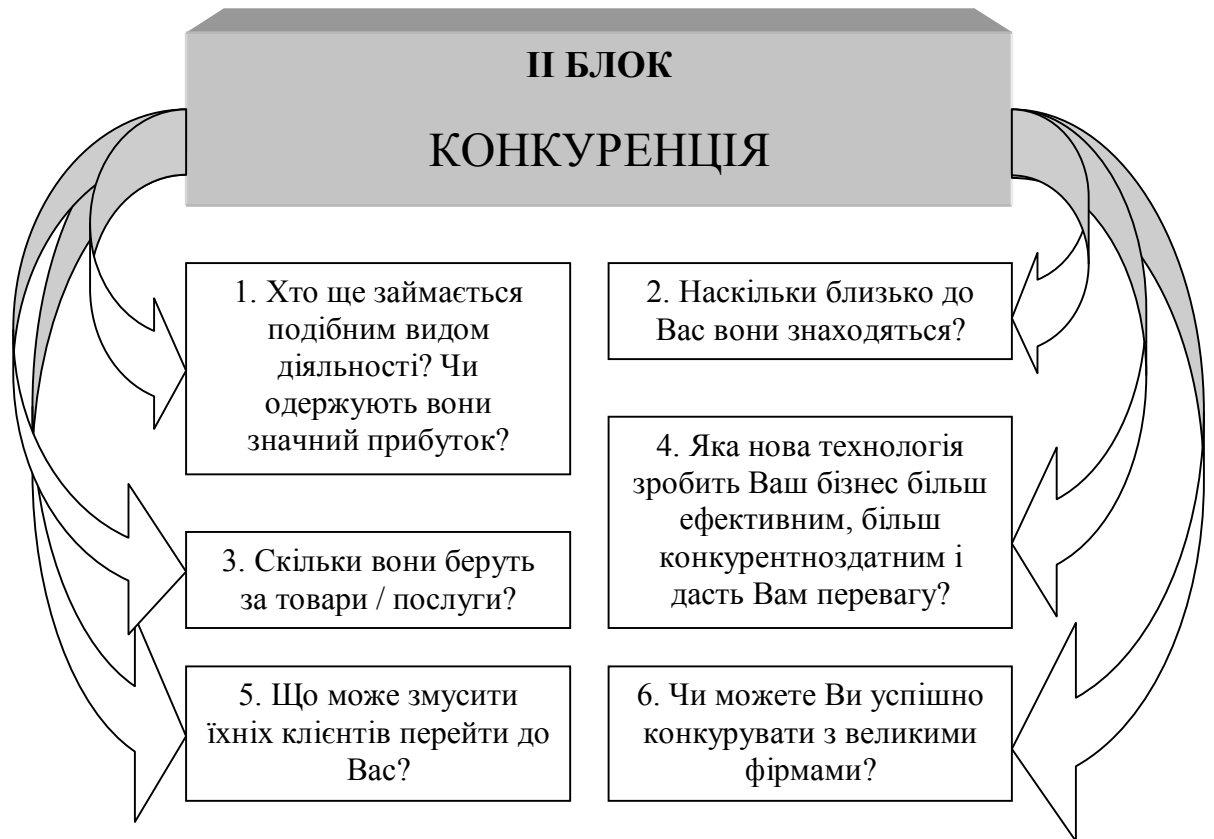

Рис. 3.2. Блок II при аналізі діяльності підприємства

Третій блок становить розташування підприємства (рис. 3.3).

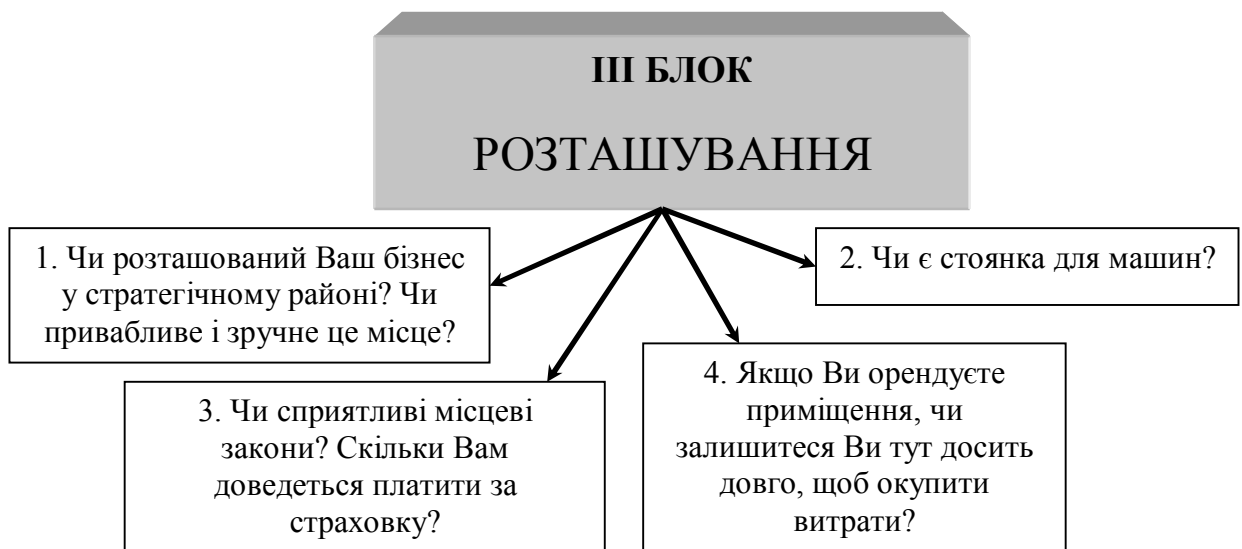

Рис. 3.3. Блок III при аналізі діяльності підприємства

Четвертий блок становлять співробітники підприємства (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Блок ІV при аналізі діяльності підприємства

Якщо щойно розпочинається діяльність, необхідно врахувати п'ятий блок, який використовується при оцінці ефективності господарській діяльності підприємства (рис. 3.5).

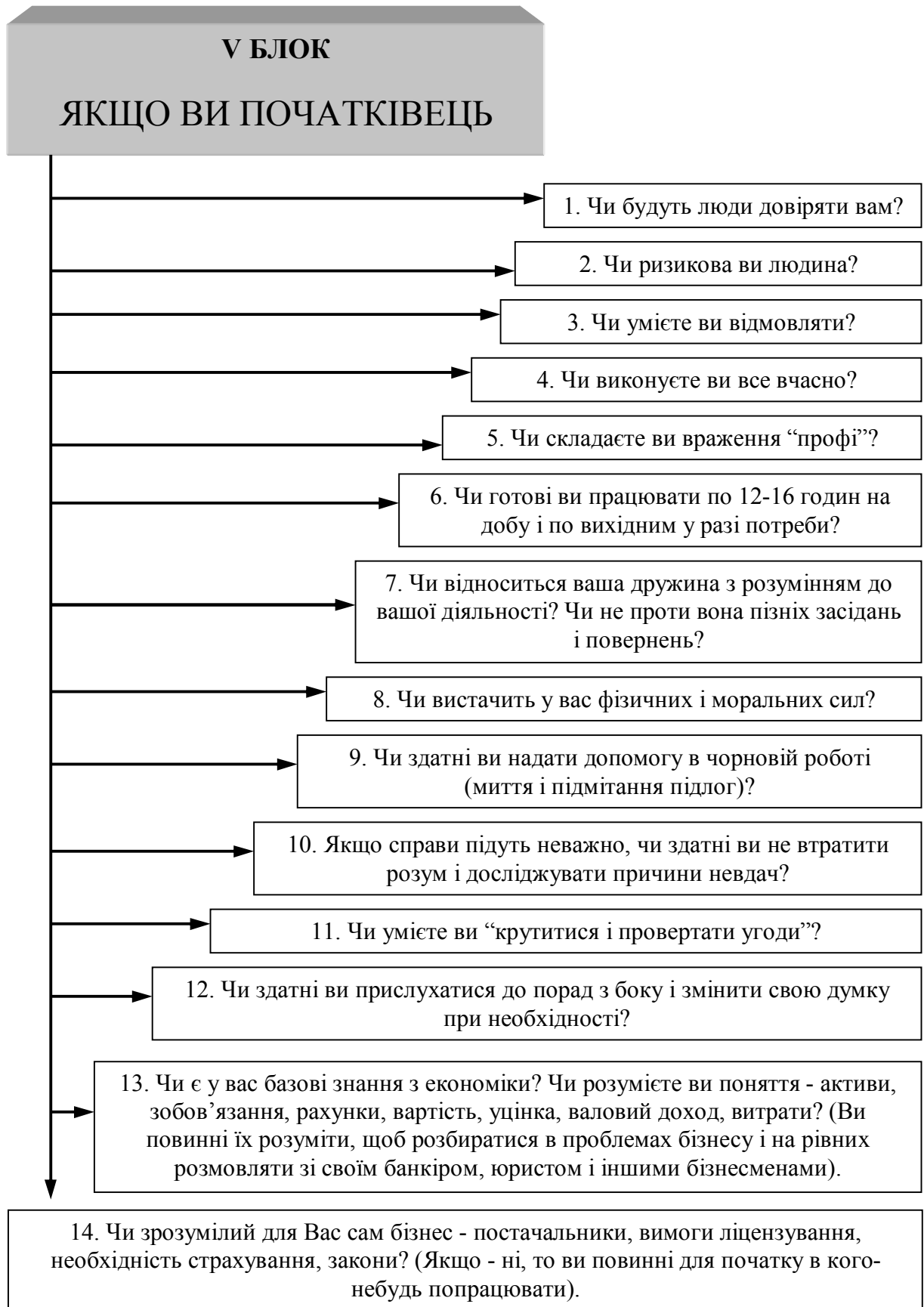

Рис. 3.5. Блок V при аналізі діяльності підприємства

Таким чином, при аналізі діяльності підприємства слід розглядати

п'ять блоків, що в повній мірі характеризують діяльність будь-якого підприємства.

3.2 Планування собівартості продукції та пошук шляхів її зниження

Складання плану діяльності підприємства, спрямованого на зниження витрат і максимізацію прибутку, є одним з головних завдань будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності [16].

Підвищення ефективності діяльності підприємства шляхом зниження собівартості виробництва продукції має розглядатись по певним напрямам, що значно полегшує їх виявлення.

Аналізуючи динаміку або виконання плану виробничих витрат, потрібно виявити причини, які зумовлюють їх зміну. Тенденції у змінах виробничих витрат вивчають за допомогою індивідуальних і загальних індексів.

Загальний індекс виробничих витрат становить співвідношення виробничих витрат звітного і базисного періодів. Його розраховують за формулою:

$$I_{zq} = \frac{\sum z_1 q_1}{\sum z_0 q_0} \quad (3.1)$$

де z_0, z_1 – собівартість одиниці продукції кожного виду в базисному і звітному періодах, грн.;

q_0, q_1 – кількість виробленої продукції кожного виду у відповідних періодах, шт.

На зміну витрат виробництва впливають: зміна кількості виробленої продукції та собівартості одиниці продукції. Вплив кожного фактора визначають за такими індексами:

а) зміни кількості поліхімічної продукції

$$I_{zqq} = \frac{\sum z_0q_1}{\sum z_0q_0}, \quad (3.2)$$

б) зміни собівартості одиниці поліхімічної продукції

$$I_{zqz} = \frac{\sum z_1q_1}{\sum z_0q_1}, \quad (3.3)$$

в) зміни собівартості одиниці поліграфічної продукції

$$\Delta zqz = \sum z_1q_1 - \sum z_0q_1. \quad (3.4)$$

Вплив цих факторів на витрати виробництва відкритого акціонерного товариства “Енерготрансбуд” наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Вихідні дані для розрахунку індексів виробничих витрат на поліхімічну продукцію ВАТ “Енерготрансбуд”

Назва продукції	2014 р.		2015 р.		Собівартість 1 шт. продукції, грн.		Умовна собівартість продукції, тис. грн.
	кількість продукції, шт.	собівартість продукції, тис. грн.	кількість продукції, шт.	собівартість продукції, тис. грн.	у 2013 р.	у 2014 р.	
X	q_0	q_0z_0	q_1	q_1z_1	z_0	z_1	z_0q_1
Побутовахімія	17485	165,24	16980	162,23	9,45	9,55	160,46
Аерозолі	7024	98,34	7036	100,85	14,00	14,33	98,50
Інша продукція	2294	11,46	884	2,59	4,99	2,93	4,41
Разом	X	275,04	X	265,67	X	X	263,37

Підставивши дані табл. 3.2 у наведені вище формули, отримаємо загальний індекс і приріст виробничих витрат:

$$I_{zq} = \frac{265,67}{275,04} = 0,9659, \text{ або } 96,59 \%;$$

$$\Delta zq = 265,67 - 275,04 = - 9,37 \text{ тис. грн.};$$

у тому числі за рахунок:

а) зміни кількості поліхімічної продукції

$$I_{zqq} = \frac{263,37}{275,04} = 0,9576, \text{ або } 95,76 \%;$$

$$\Delta zqq = 263,37 - 275,04 = - 11,67 \text{ тис. грн.},$$

б) зміни собівартості одиниці поліхімічної продукції

$$I_{zqz} = \frac{265,67}{263,37} = 1,0087, \text{ або } 0,87 \%;$$

$$\Delta zqz = 265,67 - 263,37 = + 2,3 \text{ тис. грн.}$$

Отже, виробничі витрати зменшились на 3,41 %, або на 9,37 тис. грн., за рахунок підвищення собівартості окремих видів продукції на 0,87 %, або на 2,3 тис. грн. Зменшення кількості виробленої поліхімічної продукції на 4,24% зумовило зниження виробничих витрат на 11,67 тис. грн.

Аналіз собівартості окремих видів поліхімічної продукції слід завершувати пошуком резервів її зниження. Поточні резерви собівартості включають усі види непродуктивних витрат (як явні, так і приховані), а також виявлені під час аналізу перевитрати ресурсів і надмірні витрати грошових коштів. Перспективні резерви зниження собівартості продукції, як

правило, передбачають проведення значних організаційних технологічних, конструкторських та інших видів робіт, що потребує певних додаткових інвестицій. Насамперед це стосується можливого збільшення обсягів виробництва продукції та надання послуг.

За рахунок зниження собівартості продукції на підприємстві можна досягнути значної економії, що дає змогу підвищити ефективність виробництва поліхімічної продукції та досягнути високих кінцевих результатів ведення діяльності (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Схема взаємозв'язку факторів зниження собівартості продукції

Таким чином, основними шляхами зниження собівартості виробництва поліхімічної продукції є:

1. безперервне підвищення продуктивності праці, що є об'єктивним економічним законом будь-якого суспільства;
2. зниження матеріальних затрат на одиницю продукції;
3. скорочення адміністративно-управлінських витрат та непродуктивних витрат.

3.3 Напрями підвищення ефективності господарської діяльності підприємства

Основним напрямом підвищення ефективності діяльності підприємств є збільшення величини прибутку, отриманого в результаті господарської діяльності. Основну частину прибутку мале підприємство одержує від реалізації продукції. На обсяг прибутку від реалізації продукції впливають шість факторів:

- 1) обсяг реалізації продукції та її структура;
- 2) рівень виробничої собівартості;
- 3) рівень комерційних витрат;
- 4) рівень управлінських витрат;
- 5) рівень середньореалізаційних цін.

Прибуток від реалізації продукції має прямопропорційну залежність від обсягу реалізації:

- більше продали, продукції - більше одержали прибутку;
- менше продали - відповідно менше одержали прибутку.

Зміна структури реалізованої продукції може мати як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку. При збільшенні частки більш рентабельних видів продукції в загальному обсязі її реалізації сума прибутку зростає, і навпаки, при збільшенні питомої ваги низькорентабельної чи збиткової продукції - загальна сума прибутку знизиться.

Рівень виробничої собівартості, а також комерційних і управлінських витрат, і прибутку знаходяться в обернено пропорційній залежності: виробнича собівартість чи комерційні й управлінські витрати зростають - прибуток відповідно знижується, і навпаки.

Зміна рівня середньореалізаційних цін і величина прибутку знаходяться в прямопропорціональній залежності: ціни зростають - відповідно зростає і сума прибутку, і навпаки.

Проаналізуємо прибуток від реалізації продукції ВАТ “Енерготрансбуд” у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції, тис. грн.

Показники	План	План, перерахований на фактичний обсяг продажів	2015 р.	Відхилення 2015 р. (+, -)	
				Від плану (гр. 3-гр. 1)	Від плану, перерахованого на фактичний обсяг продажів (гр. 3 - гр. 2)
А	1	2	3	4	5
1. Виручка від реалізації продукції (за вирахуванням ПДВ, акцизів і інших відрахувань від виручки)	650,50	645,84	640,35	- 10,15	- 5,49
2. Собівартість реалізованої продукції	260,70	272,79	265,67	+ 4,97	-7,12
3. Прибуток (збиток) від реалізації (стр. 1 - стр. 2)	389,80	373,05	374,68	- 15,12	+ 1,63

Аналіз даних табл. 3.2 свідчить, що прибуток від реалізації продукції в 2015 р. зменшився на 15120 грн. відносно запланованого показника та збільшився на 1630 грн. порівняно з планом, перерахованим по фактичному обсягу продажів. При цьому зростання прибутку на 1,63 тис. грн. було досягнуто за рахунок зниження собівартості реалізованої продукції.

Щоб визначити вплив обсягу реалізації на прибуток від реалізації необхідно плановий прибуток перерахувати на відсоток чи перевиконання невиконання плану по реалізації продукції.

На зміну прибутку від реалізації продукції в звітному році в порівнянні з попереднім роком впливають ті ж фактори, як зміна цін на реалізовану продукцію; зміна її собівартості, включаючи комерційні й управлінські витрати; зміна фізичного обсягу реалізованої продукції; зміна структури реалізованої продукції.

Підготовка даних для оцінки впливу зазначених факторів вимагає заповнення відсутньої інформації для аналізу шляхом прямого перерахунку:

— фактично реалізованої продукції в звітному році за цінами і тарифами попереднього року;

— фактично реалізованої продукції в звітному році по собівартості попереднього року (включаючи комерційні й управлінські витрати).

Для аналізу впливу факторів на прибуток ВАТ “Енерготрансбуд” використаємо дані табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз впливу факторів на зміну прибутку від реалізації, тис. грн.

Показники	2014р.	Фактично за 2015 рік	
		по цінам і собівартості 2014 р.	по фактично діючим цінам і фактичній собівартості
1	2	3	4
Виручка від реалізації продукції (без ПДВ, акцизів і інших відрахувань з виручки)	620,54	630,12	640,35
Собівартість реалізованої продукції, включаючи комерційні й управлінські витрати	275,04	270,28	265,67
Прибуток від реалізації (стор. 1 - стор. 2)	345,50	359,84	374,68

Аналіз даних табл. 3.3 свідчить, що прибуток від реалізації продукції в 2015 р. збільшився на 29180 грн. відносно 2014 року. При цьому зростання прибутку на 14840 грн. порівняно з прибутком по цінам і собівартості 2014 року було досягнуто за рахунок зниження собівартості реалізованої продукції.

Прибуток, що залишається в підприємства після сплати податків і інших платежів у бюджет, надходить у його повне розпорядження. Підприємство самостійне визначає напрямок використання залишається в його розпорядженні прибутку, якщо інше не встановлено установчими документами і прийнятою обліковою політикою.

Для підвищення ефективності виробництва дуже важливо, щоб при розподілі прибутку була досягнута оптимальність у задоволенні інтересів держави, підприємства і працівників. Держава зацікавлена одержати якнайбільше прибутку в бюджет, а керівництво підприємства - на розширене відтворення. Працівники підприємства зацікавлені в матеріальному стимулюванні праці.

Ще один важливий аспект господарської діяльності підприємств – це їх кредитування. Як правило, підприємства мають недостатньо власних оборотних коштів для забезпечення у повній мірі своєї виробничої діяльності, тому виникає потреба у залучених коштах і, насамперед, потреба у банківських кредитах. Приведемо розрахунок надання та погашення кредиту підприємству двома різними способами і визначимо, який з них більш ефективний.

1 спосіб - погашення кредиту періодичними виплатами.

Підприємство одержує кредит розміром 140 тис. грн. строком на 5 років під 20 % річних. Кредит погашається щорічними платежами розміром 18 тис. грн. плюс відсоток. Розрахунок зробимо у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок погашення кредиту методом періодичних виплат

Рік	Початковий баланс боргу	Погашення боргу	Відсотки	Річні виплати	Кінцевий баланс боргу
1	140	18	28	46	122
2	122	18	24,4	42,4	104
3	104	18	20,8	38,8	86
4	86	18	17,2	35,2	68
5	68	68	13,6	81,6	-
Усього	-	140	104	-	-

2 спосіб - погашення кредиту рівномірними виплатами.

Для здійснення розрахунків по цьому методу використаємо ті ж самі вихідні дані. Кредит погашається щорічними рівномірними виплатами. Розрахунки проведемо у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок погашення кредиту методом рівномірних виплат

Рік	Початковий баланс боргу	Погашення боргу	Відсотки	Річні виплати	Кінцевий баланс боргу
1	140	28	28	56,0	112
2	112	28	22,4	50,4	84
3	84	28	16,8	44,8	56
4	56	28	11,2	39,2	28
5	28	28	5,6	33,6	-
Усього	-	140	84	-	-

Таким чином, аналізуючи результати розрахунків, здійснених у таблицях 3.5 і 3.6, можна зробити такі висновки.

При погашенні кредиту щорічними платежами методом вказаних періодичних виплат (у даному випадку 18 тис. грн. плюс відсоток) розмір сплачених відсотків за п'ять років становить 104 тис. грн., або 74,29 % від основної суми кредиту.

При погашенні кредиту щорічними платежами методом рівномірних виплат (у даному випадку 28 тис. грн. плюс відсоток) розмір сплачених відсотків за п'ять років становить 84 тис. грн., або 60,0 % від основної суми кредиту.

Отже, якщо підприємство буде здійснювати погашення кредиту за другим методом – методом рівномірних виплат – то воно досягне економії своїх витрат на виплату відсотків у сумі 20 тис. грн., або 14,29 %. Однак при цьому, слід враховувати, що навантаження по погашенню кредиту та виплаті відсотків протягом перших чотирьох років при другому методі буде значно вищим, ніж при використанні першого методу.

Отже, підвищення економічної ефективності діяльності підприємств, пошук шляхів зниження собівартості, отримання високих кінцевих

результатів господарювання має розглядатись по певним напрямам, що значно полегшує їх виявлення. Реалізацію ефективної діяльності підприємств необхідно здійснювати на основі правильної розробки стратегії розвитку. Складання плану діяльності підприємства, спрямованого на зниження витрат і максимізацію прибутку, є одним з головних завдань. Однак, основним напрямом підвищення ефективності діяльності підприємств є збільшення величини прибутку, отриманого в результаті господарської діяльності. Підвищення ефективності діяльності підприємства має розглядатись по певним напрямам шляхом застосування комплексного, системного підходу до аналізу всіх процесів, які відбуваються при здійсненні господарської діяльності підприємствами.

ВИСНОВКИ

В умовах становлення ринкових форм господарювання велике значення має розуміння теоретичної сутності і значення економічної оцінки результатів господарської діяльності підприємств, що значно спрощує прийняття оптимальних управлінських рішень, дає можливість у повній мірі використовувати ресурсний потенціал підприємств, веде до значного підвищення ефективності їх діяльності та отримання максимальних результатів господарювання.

Перехід до ринку, конкурентна боротьба на ньому спонукає до здійснення постійного контролю за впровадженням у виробництво останніх досягнень науково-технічного прогресу, тобто нової техніки, технології й організації виробництва. Для цього на малих підприємствах необхідно складати плани організаційно-технічного розвитку і підвищення економічної ефективності виробництва. Впровадження включених у ці плани заходів дозволяє збільшити випуск продукції і поліпшити її якість, підвищити продуктивність праці, знизити собівартість продукції.

Аналіз обсягу реалізованої продукції ВАТ “Енерготрансбуд” показує, що в цінах 2015 року обсяг реалізації збільшився на 19,81 тис. грн. по відношенню до обсягу реалізованої продукції в цінах 2014 року, але був меншим за запланований показник на 10,15 тис. грн. Не зважаючи на зростання оптових цін на продукцію підприємства, обсяг реалізованої продукції в 2015 році знизився на 170 грн. відносно 2014 року та на 24,14 тис. грн. порівняно з планом. Відповідно темп росту обсягу реалізованої продукції спостерігався лише в діючих цінах, а в оптових цінах – відбулося зниження фактичного обсягу реалізованої продукції протягом досліджуваного періоду.

Виручка від реалізації продукції у 2015 р. склала 640,35 тис. грн., що на 19,81 тис. грн. більше, ніж у 2014 р. В результаті зниження собівартості продукції на 9370 грн. протягом досліджуваного періоду, підвищилась

рентабельність на 14,41 %. Фонд заробітної праці працівників ВАТ “Енерготрансбуд” зріс на 37,22 тис. грн., або 14,96 %. Середня заробітна праця також підвищилась на 60 грн., або 10,15 %.

Аналіз фінансових показників підприємства показав, що воно має нестійку фінансову стабільність, однак має високу ліквідність, яка значно перевищує нормативи по всім показникам. Лише коефіцієнт співвідношення ліквідних і неліквідних активів підприємства менший нормативного рівня.

У 2015 році ВАТ “Енерготрансбуд” було отримано на 3,19 % балансового прибутку більше, ніж у 2014 році. Таке становище було обумовлено збільшенням прибутку від іншої реалізації. Структура балансового прибутку підприємства та його складові протягом досліджуваного періоду зазнали незначних змін і знаходились приблизно на однаковому рівні. Найбільшу частку займав прибуток від реалізації продукції – 99,99 %. У 2015 році значно понизилась рентабельність по всім її видам з причини значного зниження отриманого загального прибутку від звичайної діяльності (балансового). Але всі показники ще мають необхідний достатній рівень.

Дослідження основних економічних показників ВАТ “Енерготрансбуд” підтвердило висновок проте, що підприємство має значний потенціал для підвищення ефективності своєї діяльності.

Розроблена схема комплексного аналізу діяльності підприємств по 5 основним блокам (ринок, конкуренція, розташування, співробітники, якщо Ви підприємець-початківець), які обов’язково слід розглядати та враховувати при оцінці ефективності господарської діяльності підприємства.

Дослідження собівартості продукції на підприємстві свідчить, що за рахунок її зниження можна досягнути значної економії. Це дає змогу підвищити ефективність виробництва поліхімічної продукції та досягнути високих кінцевих результатів ведення діяльності.

Аналіз діяльності підприємства дає змогу зробити висновок, що основним напрямом підвищення ефективності діяльності підприємств є

збільшення величини прибутку, отриманого в результаті господарської діяльності. Прибуток від реалізації продукції в 2015 р. збільшився на 29180 грн. відносно 2014 року. При цьому зростання прибутку на 14840 грн. порівняно з прибутком по цінам і собівартості 2014 року було досягнуто за рахунок зниження собівартості реалізованої продукції..

Ще один важливий аспект діяльності підприємств – це їх кредитування. Тому доцільно проводити попередні розрахунки планів погашення кредиту підприємствами по різних методах з метою визначення найбільш прийняттого варіанту у кожному конкретному випадку.

Результати проведеного дослідження показують, що підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємств, пошук шляхів зниження собівартості, отримання високих кінцевих результатів господарювання має розглядатись по певним напрямом, що значно полегшує їх виявлення. Основним напрямом підвищення ефективності господарської діяльності підприємств при цьому є – збільшення величини прибутку, отриманого в результаті господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова А.В. Сутність поняття «оцінка економічного стану підприємства»/ А.В. Агапова //Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. — 2011. — №6 (22). —С. 35–43.
4. Андреева Г. І. Економічний аналіз [Текст]: навч.-метод. посібник /
2. Г. І. Андреева. - К. : Знання, 2008. - 263 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття").
5. Аранчій В.І. Фінанси підприємств: навч. посіб. / В.І. Аранчій – К.: "Професіонал", 2004. - 304 с.
6. Баканів М.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. [Текст] / М.І. Баканів. -
3. К.: Кондор, 2011 . - 296 с.
7. Баліцька В. Доходи та рентабельність діяльності підприємств України: макроекономічна оцінка/В. Баліцька /Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 9. – С. 62-63.
8. Банк В.Р. Финансовый анализ: учеб. пособ. [Текст] / В.Р. Банк, С.В. Банк, А.В. Тараскина. - М.: ТК Велби, Изд-во. Проспект, 2006. - 344 с.
9. Біла О. Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О.Г. Біла – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 383 с.
10. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 117–128.
11. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: підручник. В 2 т. [Текст]/ И.А.Бланк. - К.: Ника-Центр, 1999. - 512 с.
12. Богдан Гринів. Проблеми бухгалтерського балансу: його використання в аналізі / Б. Гринів //Бухгалтерський облік і аудит. – №1. – 2008. – С. 11-15.
13. Бойко Л. Г. Конспект лекцій для самостійного вивчення дисципліни «Облікова політика підприємства».
14. Бутинець Ф.Ф. Стандарти аудиту, надання впевненості та етики Міжнародної федерації бухгалтерів: тести; [навч.посіб. для ВНЗ] / за ред.

- проф. Ф.Ф. Бутинця; 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 208 с.
15. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / І.Б.Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є.Нагірська. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 688 с.
16. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень: теорія і практика: монографія / Т.М.Сльозко. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 304с.
17. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально – практичний посібник / під ред. С. Ф. Голова. – Дніпропетровськ, ТОВ „Баланс – Клуб“, 2001.- 832с.
18. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 2005.
19. Вдосконалення методики оцінки фінансового стану підприємств у контексті регулювання їх економічної поведінки в мінливому середовищі / В. В. Прядко, В. К. Євдокименко, е. О. Юрій, м. В. Корвацький // Регіональна економіка. – 2014. – №1. – С. 69-79.
20. Верига Ю.А. Звітність підприємств. Навчальний посібник [текст] /Ю.А. Верига / - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 776 с.
21. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік / Н.І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна. – К. : ЦУЛ, 2012. – 536 с.
22. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту / Войнаренко М.П. Пономарьова Н.А., Замазій О.В.: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 488 с.
23. Гарасим П. М., Бруханський Р. Ф., Хомин П. Я. Наскрізнi блоки кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку //Тернопіль, Астон.— 2003. — 368 с.
24. Гізатулліна О. М. Фінансова стійкість підприємства: економічна
25. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В. І.Головка, В. А. мінченко, В. м. Шарманська. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.

26. Голубка Я.В. Проблеми обліку фінансових інвестицій при складанні консолідованої фінансової звітності / Я.В. Голубка // Вісник Хмельницького
27. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник /Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2013. - 281 с.
28. Грачова Р. Як визначити реальний фінансово-майновий стан свого підприємства / Грачова Р. // Дебет-Кредит. – 2000. - № 34. – С. 18-27.
29. Гушко С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. [Текст] / С. В. Гушко, А.В. Шайкан, Н.П. Шайкан, О.А.Гушко. - Вид. 2-е, перероб. і допов. - Кривий Ріг: Чернявський Д. О., 2013. - 174 с.
30. Дегтярьова В.М./Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник / В.М. Дегтярьова, К.Ю. Мамченко. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – с.16.
31. Економіка. Управління. Інновації. Випуск № 1 (11), 2016/Букало Н.А./Сахно О. О.
32. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства /Вид. 2-ге пер. та доп: навч. посіб. [Текст] / Т. Д. Костенко та ін. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 400 с.
33. Економічний аналіз. За ред. акад. НАН України, проф. Чумаченка М.Г. – К. КНЕУ, 2001. – 150 с.
34. Журнал європейської економіки Том 12 (№ 1). Березень 2015 Володимир Фаріон, Тетяна Фаріон Роль облікової інформації в системі управління банком.
35. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999р. №996 – XIV // Все про бухгалтерський облік. – 2000. – №86(511). – С.3-6.
36. Засадна Х.О. Бухгалтерський облік основних господарських операцій у програмі 1С: Бухгалтерія 7.7: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Національний банк України ; Університет банківської справи. /Засадна Х. О., Шурпенкова Р. К. – К.: УБС НБУ, 2011. – 237с.

37. Збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 30 «Ефективність державного управління» О. Кіндрат Інформаційна база та джерела аналізу і оцінки фінансово-економічного стану підприємства С.462-468.
38. Звітність підприємств: Навчальний посібник / Г.М.Давидов, Н.С. Шалімова. – 2-ге видання. – К. : Знання, 2013. – 623 с.
39. Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємств / П. А. Знахуренко, О. П. Хотомлянський // Фінанси України. –2007. – № 1. – С. 111–113.
40. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — 2-ге вид., стереотип. —К.: МАУП, 2001. — 152 с: іл. — Бібліогр.:
41. Ілляшенко К.В. Аналіз інформаційного забезпечення діяльності підприємства [текст] / К. В. Ілляшенко // Збірник наукових праць ТДАТУ(економічні науки). – 2014. - №1 (17). – С. 187-193.
42. Карпенко Г. В. Шляхи вдосконалення фінансового стану підприємства / Г. В. Карпенко // економіка держави. – 2012. – №1. – С. 61-62.
43. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Г. І. Кіндрацька [и др.]. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 487 с.
44. вальчук Т.М. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч.-метод.посіб./ уклад. Т. М. Ковальчук; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2008. - 392 с.
45. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учеб. / Л.Т. Гиляровская [и др.]. - М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 360 с.
46. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности: учебное пособие [Текст] / О. Кононенко. - Х.: Фактор, 2002. - 144с.
47. Концептуальна основа фінансової звітності – Концептуальна основа фінансової звітності /Міжнародний стандарт від 01.09.2012 р.

48. Косова Т. Д. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник [Текст] / Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко, І.В. Гречина, Н.Е. Дєєва; (за заг. ред проф. Т.Д. Косової) - К.: Центр учбової літератури, 2014. - 528с.
49. Костевич О. Д. Фінансовий потенціал підприємства та його оцінювання: методологічний аспект /О. Д. Костевич // Легка промисловість. –2012. – №2. – С. 10-13.
50. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово - економічної стійкості підприємства: моногр. / Л. А. Костирко. - вид-во СНУ.- Луганськ, 2008. - 336 с.
51. Костюченко В.М. Консолідовані фінансові звіти: порядок складання за МСФЗ і П(С)БО / В.М. Костюченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 6. – С. 34-41.
52. Котляр М. Л. Аналіз фінансового стану підприємства / М. Л. Котляр // Фінанси України. – 2008. – С. 99–104.
53. Котляр М. Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів / М. Л. Котляр // Фінанси України. – 2005. – № 1.
54. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. К 77 Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
55. Крамаренко М.Н. Оптимізація структури капіталу підприємства /М.Н. Крамаренко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — 2011. — №7. —С. 178–182.
56. Кремень В. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В.М. Кремень, С. Я. Щепетков // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №1. – С. 107-115.
57. Кузнецова С.О. Регламентування фінансової бухгалтерської звітності в Україні / С.О. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – №1.– С. 25–32.
58. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч. посібник /Г. І. Купалова. - К.: Знання, 2008. - 639 с.

59. Л. Г. Бойко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2012 – 178с.
60. Левицька С.О., Лебедзевич Я.В., Осадча О.О. Л 37 Звітність підприємств: Підручник. – Острог: НУ —Острозька академія□, 2014. – 230 с.
61. Лень В.С., Гливенко В.В. Л 46 Звітність підприємства: Підручник. – 2Гге вид., перероб. і допов. –К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 612 с.
62. Лист Мінфіну України від 21.12.2005р. за ґ31-34000-10-5\27793«Про облікову політику».
63. Литвин Б. М., Стельмах М. В.Л 64 Фінансовий аналіз: Навч. посіб.— К.: «Хай_Тек Прес», 2008. — 336 с.
64. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. –175 с.
65. Люшкинов А.Н. Стратегічний менеджмент: Навчальний посібн. для вузів.- М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2000. – 375 с.
66. Макаренко Ю.П. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств / Ю.П. Макаренко // Агросвіт. - ґ4. –2008. – С. 37-43.
67. Максимова В. Ф.//К 17 Бухгалтерський облік: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» –Одеса: ОНЕУ, 2014.
68. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку // Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 р. № 356 (з врахуванням змін і доповнень).
69. Михайлова Т.П. Міжнародний облік і аудит / Т.П. Михайлова. – Донецьк: Вид-во ДонДУЕТ, 2006. – 78 с.
70. Партин Г. О., Фаріон С. Я. Економічна сутність майнового потенціалу підприємства // Бізнес Інформ. – 2015. – ґ6. – С. 296–301.

71. Партин Т.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Т.О. Партин, А.Г.Загородній – 2-ге вид., перер. і доп. – К.: Знання, 2006. – 379 с.
72. Петряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. [Текст] / З.Ф. Петряєва, Г.Г. Хмеленко. - Х.: ХНЕУ, 2008. - 240с.
73. Пілецька С.Т. Управління структурою капіталу підприємства / С.Т. Пілецька // Вісник Запорізького національного університету. — 2012. — №3(7).— С. 79–83.
74. Планування на аграрному підприємстві Нелеп В.М. — К.: КНЕУ, 2004. — 495 с.
75. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання [Текст]: підручник / П. Я. Попович. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 630 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття").
76. Потій В. Кредиторська заборгованість та її роль у формуванні капіталу підприємства / В. Потій, Г. Куліш// Ринок цінних паперів України. –2012. – № 3-4. – С. 23-26.
77. Прокопенко І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу [текст]/ І.Ф.Прокопенко, В.І.Ганин/ – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
78. Серединська В.М., Загородна О.С., Білоус Р.В., Федорович Р.В. Економічний аналіз. –Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. – 416 с.
79. Скирпан О.П., Палюх М.С. Фінансовий облік: Навчальний посібник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 407 с. с. 324.
80. Смачило В. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В. В. Смачило, Ю. В. Бутникова //економічний простір: збірник наукових праць. – 2008. – №20/2. – С. 35-40.
81. Сопко В. //Бухгалтерський облік: Навч. посібник. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 578 с.
82. Стеців І.І. Проблеми формування інформації щодо фінансового стану підприємства / Стеців І.І., І.С. Пігура. // Науковий вісник. - 2006. - № 16 – С.167-170.

83. Сук Л. К. Фінансовий облік: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп./Сук Л. К., Сук П.Л. К.: Либідь, 2014. – 647 с.
84. Теорія бухгалтерського обліку: [монографія] / [М. Добія, Ш.Сандер, Р. Матезіч та ін.]; за ред. Л.В. Нападовської. – К.:Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 735 с.
85. Терещенко О.О. Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с. с.89-95
- Андреева Г. І. Економічний аналіз [Текст]: навч.-метод. посібник / Г. І. Андреева. - К. : Знання, 2008. - 263 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття").
86. Тимощенко Ю.М. Фінансовий менеджмент активів підприємства, актуальні напрямки його розвитку / Ю.М. Тимощенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2012. — №1. — С. 94–103.
87. Тігова Т.М., Селіверстова Л.С., Процюк Т.Б. Аналіз фінансової звітності. : навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2014 - 268с.
88. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: навчальний посібник / Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2013. – 923 с.
89. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О.С. Філімоненков - К.: Кондор, 2005. - 400 с.
90. Філіна, Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання[Текст] : навчальний посібник / Г. І. Філіна. – К. : ЦУЛ, 2008. – 320 с.
91. Хомин П. Я. Формування звітності в підсистемах фінансового, управлінського й податкового обліку :монографія / П. Я. Хомин. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 288 с.
92. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник [текст] / Ю.С. Цал-Цалко / - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
93. Цар О. З. Аналіз динаміки фінансового стану підприємств України /О. З. Цар // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – №3. – С.221-238.

94. Царенко О. М. Економічний аналіз діяльності підприємств агропромислового комплексу: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 240 с.
95. Цуркану В. Международный бухгалтерский учет / Цуркану В., Голочалова И., Штаховски А. – Кишинэу, 2007. – 303 с.
96. Чацкіс Ю.Д. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник/ Чацкіс Ю.Д. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 564 с.
97. Череп А. В. Проблеми визначення фінансового стану підприємств в умовах фінансової кризи / А. В.Череп, Л. А. Кириченко// Держава і регіони. –2008. – № 6. – С. 233–236.
98. Черниш С.С. Економічний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
99. Чугай, А. В. Удосконалення управління фінансовими ресурсами акціонерних товариств [Текст] / А. В. Чугай // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 44-48.
100. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В. Г.Швець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. :Знання, 2008. – 535 с.
101. Шеверя Я. В. Удосконалення методів аналізу та прийняття управлінських рішень на основі комплексної моделі фінансової звітності [текст]/Я. В. Шеверя // Школа професійного бухгалтера. – 2008. – №11 (95). – С. 29-33.
102. Шевченко С.М. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства/С.М. Шевченко // Держава та регіони: Серія економіка та підприємництво. -№3. – 2006. – С. 134-139.
103. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 415с (Высшее образование).
104. Шкарлет, С. М. Аналіз фінансового стану промислових підприємств[Текст] : навчальний посібник / С. М. Шкарлет, Г. В. Кравчук. – К.:Дорадо-Друк, 2012. – 280 с.

105. Шустиков А.А. Финансовая статистика Навч. посібник. — К.:КНЕУ, 2002. — 290 с.
106. Яремко З.М., Тимошук С.В., Третяк О.І., Ковтун Р.М. Охорона праці: Навч. посіб. за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 256 с.
107. Яценко В. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / В. М. Яценко, О. М. Шинкаренко, Н. М. Бразілій. - Черкаси: ЧДТУ, 2012. –267с.